

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH
BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2012

Klára Holinková

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOSOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ROMANISTIKY
DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Vztažné věty ve španělských neliterárních textech
(v porovnání s češtinou)**

Vedoucí práce: Králová Jana, prof. PhDr. CSc.
Autor práce: Klára Holinková
Studijní obor: Španělský jazyk
Akademický rok 2011/2012

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá porovnáním vztažných vedlejších vět v češtině a ve španělštině. První část práce se věnuje teoretickému vymezení pojmu vztažná věta v obou jazycích a následnému srovnání obou přístupů. Ve druhé části práce autorka vychází z lingvistické analýzy českého a španělského srovnatelného textu, ve které se zaměřuje na identifikaci gramatických jevů popsaných v teoretické části práce. Práce je napsána česky a obsahuje resumé ve španělštině.

Klíčové pojmy: vztažná věta, vztažné zájmeno, vztažné příslovce, restriktivní věta, nerestriktivní věta, předložková věta

Annotation

This thesis deals with a comparison of relative clauses in Czech and Spain language. The first part is devoted to the theoretical definition of the term “relative clause” in both languages and their comparison. In the second part the author performed a linguistic analysis of the Czech and Spanish comparable text with focus on identification of the grammatical phenomena described in the theoretical part. This thesis is written in Czech language and includes a summary in Spanish.

Key words: relative clause, relative pronoun, relative adverb, restrictive clause, nonrestrictive clause, prepositional clause

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 6.1.2012

.....
Podpis autora

Poděkování

Děkuji paní prof. Janě Králové PhDr. CSc. za odborné vedení, rady, pomoc a průběžné konzultace, poskytnuté během vypracování diplomové práce.

Úvod	1
1 Pojetí vztažných vět ve španělských gramatikách	4
1.1 Gramática de la Lengua Española, Real Academia Española, Colección Nebrija y Bello, Emilio Alarcos Llorach	4
1.1.1 Oraciones adjetivas o de relativo	4
1.1.2 Especificační (especificativas)	5
1.1.3 Explicativní (explicativas)	5
1.1.4 Vztažné věty ve funkci substantiva (oraciones de relativo sustantivadas)	6
1.2 Francisco Marcos Marín, F. Javier Satorre Grau, M. Luisa Viejo Sánchez – Gramática española	7
1.2.1 Vedlejší věty adjektivní - subordinación adjetiva	7
1.2.2 Vedlejší věty adjektivní ve funkci přívlastkového adjektiva, Proposiciones subordinadas adjetivas, en función de adjetivo atributivo	8
1.2.2.1 Especificativas	8
1.2.2.2 Explicativas	8
1.2.2.3 Restrictivas	9
1.2.2.4 No restrictivas	9
1.2.3 Vedlejší věty adjektivní ve funkci vsuvky, las proposiciones subordinadas adjetivas, en función incidental	10
1.2.3.1 Vedlejší věty adjektivní ve funkci přísudkového adjektiva, las proposiciones subordinadas adjetivas, en función de adjetivo predicativo	11
1.2.3.2 Vedlejší věty adjektivní ve funkci jmenného přívlastku, las proposiciones adjetivas, en función de atributo	12
1.2.3.3 Vedlejší adjektivní věty bez vyjádřeného antecedentu, proposiciones adjetivas sin antecedente expreso	13
1.2.3.4 Vedlejší věty adjektivní uvedené vztažnými adverbialními zájmeny, las proposiciones subordinadas adjetivas transpuestas por los pronombres relativos adverbiales	14
1.2.3.5 Slovesný způsob vedlejších adjektivních vět, el modo verbal de las proposiciones adjetivas	14
1.3 Leonardo Gómez Torrego – Gramática didáctica del español	15
1.3.1 Vedlejší věty adjektivní	15
1.3.1.1 Especificační (especificativas)	15
1.3.1.2 Explicativní (explicativas)	16
1.3.2 Věty bez antecedentu	17
1.3.3 Vztažné neadjektivní věty	17
1.3.4 Adjektivní věty, které nejsou vztažné	18
1.4 Nueva gramática de la lengua española, Real Academia española	19
1.4.1 Oraciones subordinadas de relativo	19
1.4.2 Tipos de oraciones de relativo	20
1.4.3 Las relativas preposicionales	22
1.4.4 Los relativos complejos	23
1.4.5 Las relativas especificativas	23
1.4.6 Las relativas explicativas	24
1.4.7 Rozdíly mezi vztažnými větami specificačními a explicativními	25

1.4.8	Vztažná zájmena relativos complejos que, cual, quien.....	25
1.4.9	Specifikační komplementy podstatného jména (complementos especificativos del nombre).....	26
1.4.10	Vztažné věty bez vyjádřeného antecedentu	26
2	Španělské gramatiky – shrnutí	29
3	Vztažné věty ve španělštině v českých učebnicích a gramatikách španělštiny	33
4	Pojetí vztažných vět v českých gramatikách	38
4.1	Definice vztažné věty v češtině.....	38
4.2	Spojovací výrazy ve vztažných větách.....	40
4.3	Typy vztažných vět.....	41
4.4	Zvláštní typy vztažných vět	45
5	České gramatiky shrnutí.....	47
6	Vztažné věty ve španělštině a češtině – srovnání.....	50
7	Lingvistický rozbor	55
7.1	Španělský jazyk - základní charakteristika.....	55
7.2	Český jazyk – základní charakteristika	56
7.3	Předmět zkoumání.....	57
7.4	Zkoumaný materiál.....	59
7.5	Zkoumané jazykové jevy.....	61
7.6	Vlastní analýza	63
7.7	Shrnutí výsledků lingvistické analýzy.....	76
	Závěr	82
	Resumé	84
	Resumen	88
	Seznam použité literatury	93

Úvod

Tato diplomová práce se zabývá porovnáním vztažných vět ve španělštině a češtině. Řadí se tedy především k teoretickým pracím, které se zabývají deskriptivním popisem určitého gramatického jevu. Jedná se také o práci zabývající se kontrastivní lingvistikou, jejíž hlavní náplní je srovnávání různých gramatických struktur či jazykových jevů různých jazyků. V našem případě půjde o srovnávání vztažných vět ve španělském a českém jazyce. Tato práce se zaměřuje na syntax, konkrétně na vyjadřování mezipropozičních vztahů v souvětí, konkrétně v oblasti vztažných vět.

Vzhledem k tomu, že téměř neexistuje literatura, která by se zabývala srovnáním vztažných vět v češtině a ve španělštině, budeme vycházet z pojetí vztažných vět normativních gramatických příruček v obou jazycích a dále z vlastní lingvistické analýzy. Tématem vztažných vět se zabývá ve své diplomové práci Petra Pokorná, jejíž práce však pojednává o vztažných větách v češtině a ve španělštině z hlediska překladu.

Práce je členěna na dvě hlavní části. První částí je část teoretická, ve které se budeme zabývat teoretickým vymezením pojmu vztažných vět v obou jazycích. Pro vymezení tohoto jazykového jevu jsme si vybrali čtyři španělské gramatiky, a to Gramática de la Lengua Española Emilia Alarcose Lloracha, Gramática Española F. M. Marína, F. J. Satorre Grau a M. L. Viejo Sánchezové, Gramática Didáctica del Español Leonarda Gómeze Torregy a Nueva Gramática de la Lengua Española Španělské královské akademie. Tyto gramatické příručky jednotlivě prostudujeme a předložíme vymezení vztažných vět každé z nich. Na tomto teoretickém základě následně vypracujeme shrnutí toho, co španělština považuje za vztažnou větu.

Stejným způsobem budeme postupovat i v případě vztažných vět v českém jazyce. Jako gramatický základ pro vymezení našeho předmětu zkoumání jsme si vybrali konkrétně tyto české gramatiky: Skladbu spisovné češtiny Miroslava Grepla a Petra Karlíka, Českou mluvnici Bohuslava Havránka a Aloise Jedličky a Encyklopedický slovník češtiny.

Zařazujeme také přehled toho, jak vztažné věty vysvětlují a definují české učebnice a gramatiky španělštiny. Pracujeme s Fiestou 3 J. Králové, M. Krbcové, P. CH. Gila a H. Hrubé, dále se skripty publikovanými Jihočeskou univerzitou, Gramática de la lengua española, segunda parte sintaxis, A. Pavlíčkové, s Mluvnici současné španělštiny B. Zavadila a P. Čermáka a Moderní gramatikou španělštiny J. Králové, J. Dubského a V. B. San Josého. V závěru teoretické části práce se zabýváme srovnáním toho, jak vztažné věty definují české a španělské gramatiky.

V praktické části této práce vycházíme z lingvistické analýzy příslušného jazykového jevu ve srovnatelných španělských a českých původních textech. Analýzu provádíme na neliterárních textech. Konkrétně jsme si vybrali žánr turistického průvodce, který můžeme z hlediska funkčního stylu zařadit do dvou funkčních stylů. Nachází se mezi stylem odborným a publicistickým.

Nejprve se stručně zabýváme zařazením obou jazyků do příslušných jazykových rodin a zmiňujeme také morfologickou charakteristiku obou jazyků. V obou textech analyzujeme četnost vztažných vět v textu, četnost vztažných vět restriktivních a nerestriktivních, četnost vztažných vět předložkových a nepředložkových a ve španělském textu také četnost jednoduchých a složených vztažných vět. Tyto charakteristiky se zabývají vztažnými větami z hlediska typu vedlejší věty a jejich dalšími podtypy. Zajímáme se také o rozdělení vedlejších vět podle typu použitého spojovacího výrazu. Analyzujeme tedy také frekvenci vztažných vět uvozených vztažným zájmenem a frekvenci vztažných vět uvozených vztažným příslovcem a také četnost jednotlivých vztažných zájmen a vztažných příslovcí ve vztažných větách se vztažným zájmenem a ve vztažných větách se vztažným příslovcem v obou studovaných textech.

Naše práce může sloužit všem, především studentům španělštiny, kteří mají zájem o detailní definici toho, co jsou to vztažné věty nebo o prohloubení svých znalostí v této oblasti. Práce je přínosná také pro srovnání toho, jakým způsobem nahlíží české a španělské gramatiky na tuto problematiku a jak funguje mechanismus používání vztažných vět ve dvou odlišných jazycích v praxi. Závěry v této práci, ke kterým jsme došli na základě lingvistické analýzy španělského a

českého textu, mohou sloužit jako podnět pro zahájení dalšího lingvistického výzkumu v této oblasti, případně jako předmět pro srovnání závěrů jiné práce zabývající se tímto tématem.

1 Pojetí vztažných vět ve španělských gramatikách

V teoretické části se budeme zabývat tím, jaký pohled mají na problematiku vztažných vět české a španělské gramatické příručky. Dále se budeme zabývat vysvětlením tohoto gramatického jevu v českých učebnicích a gramatikách španělštiny.

1.1 Gramática de la Lengua Española, Real Academia Española, Colección Nebrija y Bello, Emilio Alarcos Llorach

1.1.1 Oraciones adjetivas o de relativo

Jestliže je vedlejší věta součástí jednotného jmenného členu (*grupo nominal unitario*), vykonává v něm stejnou funkci jako přídavné jméno ve vztahu k podstatnému jménu, které rozvíjí. Z tohoto důvodu některé španělské gramatiky tento typ vět nazývají *oraciones adjetivas*.

Například jmenný člen *Artisanos que saben su oficio...*, kde je vztažná věta (*que saben su oficio*) uvozena vztažným zájmenem *que*, vykonává stejnou funkci jako přídavné jméno, které rozvíjí podstatné jméno *artisanos*. Toto souvětí bychom mohli přetvořit na větu jednoduchou nahrazením vztažné věty přídavným jménem například takto: *artisanos competentes*. Vztažné zájmeno *que* přetvoří na přídavné jméno větu, které je součástí a zároveň v ní vykonává funkci vyjádřeného podmětu (*sujeto explícito*) ve slovesné části věty.

Vztažná zájmena přebírají funkce vlastní podstatným jménům, přídavným jménům a příslovcím. Některá vztažná zájmena jsou schopná vykonávat jakoukoliv z těchto třech funkcí a jiná pouze jednu nebo dvě. (Llorach s. 331)

Vztažné/adjektivní věty uvádí následující vztažná zájmena: *que, el cual* (a jeho varianty *la cual, los cuales, las cuales, lo cual*), *quien, cuyo* nebo vztažná adverbia *como, donde, cuando* a *cuanto*.

Postpozice či antepozice přídavného jména vzhledem k podstatnému jménu (*núcleo del sustantivo*) jej určuje. V prvním případě jej vysvětluje (*explica*) a ve druhém jej specifikuje (*especifica*). Jak jsme uvedli výše, vztažné věty odpovídají přídavným jménům, a proto také určují jádro podstatného jména

(núcleo del sustantivo) dvěma způsoby. Můžeme je dělit na specifikací (especificativas o determinativas) a na explikativní (explicativas o incidentales). (Llorach s. 331)

1.1.2 Specifikační (especificativas)

Specifikační věty omezují nějakým způsobem skutečnost, na kterou odkazuje antecedent (antecedente) a tvoří s ním jeden zvukový celek. Doplňují informaci, která je nezbytná pro porozumění výpovědi. V tomto typu vztažných vět lze použít všechna vztažná zájmena kromě zájmena *quien*. Kdybychom v následujícím příkladu nahradili zájmeno *que* zájmenem *quien*, bylo to gramaticky nesprávné.

Příklad souvětí: *El hombre que sabe hacer algo de un modo perfecto ...no es nunca un trabajador inconsciente*. Vedlejší věta *que sabe hacer algo de un modo perfecto* specifikuje antecedent *El hombre* tím způsobem, že vylučuje všechny osoby, kteří tuto vlastnost nemají.

(Llorach s. 332)

1.1.3 Explikativní (explicativas)

Explikativní věty doplňují nějakou okolnost, která nemění skutečnost, na kterou odkazuje antecedent. Můžeme říci, že pro význam výpovědi jsou postradatelné. Toto znamená, že pokud je vypustíme, význam zůstává zachován. Z tohoto důvodu je před nimi pauza. V psaném projevu jsou odděleny čárkou a v mluvené řeči je oddělíme pauzou. Tato skutečnost vysvětluje jejich druhé označení, věty vsuvkové (incidentales).

Příkladem tohoto typu vztažné věty může být souvětí *Dios, que lee en los corazones, se dejará engañar?* V tomto případě vedlejší věta *que lee en los corazones* nedoplňuje nic implicitního k antecedentu *Dios*, a proto může být vynechána bez změny významu výpovědi. Věta *Dios se dejará engañar?* má stejný význam i po vynechání vztažné věty. Toto nemůžeme udělat v předchozím případě, jelikož tam vynechání vedlejší věty mění nebo omezuje význam výpovědi. Věta *El hombre no es nunca un trabajador inconsciente* má význam,

ale je odlišný od původního významu, jelikož zobrazuje odlišnou skutečnost než vyjadřovalo původní souvětí, které obsahovalo vztažnou větu.

(Llorach s. 332 - 333)

1.1.4 Vztažné věty ve funkci substantiva (oraciones de relativo sustantivadas)

Vztažné věty lze v určitých případech zpodstatnit stejně jako přídavná jména. Neděje se tak, pokud je vztažná věta uvozena zájmenem cuyo nebo el cual. Vztažné věty přeměněné na podstatné jméno mohou plnit všechny funkce vlastní tomuto slovnímu druhu (categoría de palabras).

Mohou sloužit jako:

Vyjádřený podmět (sujeto explícito) – *Quien afirma que la verdad no existe, pretende que eso sea verdad. El que tiene el poder es grande cuando solo quiere el poder.*

Přímý předmět (objeto directo) – *Todas las noches he pensado ir a visitar a las que me esperan. Repetía con la miss lo que había aprendido.*

Nepřímý předmět (objeto indirecto) – *Y a quien os eche en cara vuestros pocos años bien podéis responderle que la política no ha de ser, necesariamente, cosa de viejos.*

Předmět v jiném pádu než v akusativu či v dativu (objeto preposicional) – *Y se casó con el que la suerte quiso. El poeta siempre cree en lo que ve.*

Vztažné věty ve funkci přívlastku (atributo) - *Es el poeta quien suele ver más claro en el futuro. La resignación de Segovia es la que tienen los monarcas en sus palacios.*

Jestliže je podmětem (sujeto explícito) tohoto typu vět osobní podstatné jméno (sustantivo personal) v první nebo druhé osobě, je možné, že sloveso zpodstatněné vztažné věty ve funkci přívlastku bude vyjadřovat shodu v osobě. Tuto shodu však vyjadřovat nemusí. Záleží na přístupu mluvčího.

(Llorach s. 333 - 335)

1.2 Francisco Marcos Marín, F. Javier Satorre Grau, M. Luisa Viejo Sánchez – Gramática española

1.2.1 Vedlejší věty adjektivní - subordinación adjetiva

Ve španělštině je běžné přetransformování věty tak, aby měla hodnotu přídavného jména. Děje se tak v typu vedlejších vět nazývaných oración compleja¹. Vztažná vedlejší věta rozvíjí jádro nominálního syntagma (núcleo de sintagma nominal) věty hlavní, podobně jako přídavné jméno rozvíjí podstatné jméno. Každá věta, která odpovídá přídavnému jménu, musí být uvedena vztažným zájmenem. Bez vztažného zájmena lze vytvořit pouze neosobní konstrukce slovesa, jako je gerundium či participium. Tyto konstrukce však odpovídají větě jednoduché, jelikož obsahují pouze jedno sloveso, které vyjadřuje osobu (en forma personal).

El hombre lo dijo sonriendo (sonriente)

Hemos comprado una máquina de segar (segadora)

Tiene dos hijos nacidos en Zaragoza (zaragozanos)

(Marín, Grau, Sánchez, s. 398)

Vztažné zájmeno ve vedlejších adjektivních větách (proposiciones subordinadas adjetivas) plní dvojitou roli. Je transpositor věty. Což znamená, že je to element, který jí podřizuje a mění jí na kategorii přídavného jména. Zároveň jako zájmeno vykonává syntaktickou funkci a má význam antecedentu (antecedente) ve větě, jíž je součástí, a kterou podřizuje. Věta, která odpovídá přídavnému jménu, musí být povinně uvedena vztažným zájmenem, které má zřejmý antecedent vyjádřený buď v úplné podobě nebo zastoupený prostřednictvím zájmena. Aby přídavné jméno mohlo fungovat jako takové, je nezbytné, aby záviselo na podstatném jménu nebo jeho ekvivalentu, se kterým může vykazovat shodu.

Tento typ vedlejší věty vykonává téměř shodné funkce s těmi, které jsou charakteristické pro přídavné jméno. Je třeba brát v potaz, že tyto věty nelze

---

¹ Věta obsahující vedlejší větu, která je závislá na nějakém elementu věty hlavní.

anteponovat podstatnému jménu, které rozvíjí, jako je to u přídavného jména. Vztažné zájmeno musí být vždy postponováno svému antecedentu.

Studiem adjektiv byly určeny následující funkce, které může přídavné jméno vykonávat: *adjectivo atributivo, adjectivo predicativo, atributo o predicado nominal a adjectivo incidental*. Dále uvidíme, které z těchto funkcí mohou být vykonávány adjektivními vedlejšími větami.

(Marín, Grau, Sánchez, s. 399)

1.2.2 Vedlejší věty adjektivní ve funkci přívlastkového adjektiva, Propositiones subordinadas adjetivas, en función de adjectivo atributivo

Jsou to vedlejší věty podřízené jádru jmenného syntagma (syntagma nominal), které jsou uvedeny vztažným zájmenem. Přímo rozvíjí podstatné jméno řečeného syntagma.

Es un coche caro. / Es un coche que cuesta mucho dinero.

Tyto věty se dělí podle svého významu na:

1.2.2.1 Especificativas

Jsou spojené s podstatným jménem, které rozvíjí a tvoří s ním jeden zvukový celek. Můžeme je charakterizovat tak, že zpřesňují (specifikují) svůj antecedent a tvoří s ním jeden významový celek. Např. *Se presentó en casa con el traje que había llevado en la boda.*

1.2.2.2 Explicativas

Jsou odděleny pauzou, jako kdyby byly umístěny v intonační vsuvce. S antecedentem netvoří jeden význam. Pouze dovysvětlují nějakou okolnost tohoto významu. Např. *María se puso el vestido de novia, que había sido delicadamente bordado.*

Často se dělá chyba v rozlišování konceptu especificativo y restrictivo a explicativo y no restrictivo. Restriktivní aspekt lze aplikovat na oba typy vedlejších adjektivních vět. Závisí na podmínkách vyplývajících z kontextu nebo z konkrétní situace a ne na oddělení pauzami či na intonaci vedlejší věty

(proposición subordinada). (E. Aletá Alcubierre 1990: 156 – 163). Tento přístup uvidíme názorněji na dvojí interpretaci stejné věty:

En la calle sólo había un crío que jugaba a la pelota.

A) restriktivní interpretace

Ze všech dětí, které byly na ulici, si pouze jedno hrálo s míčem.

B) nerestriktivní interpretace

Na ulici bylo pouze jedno dítě a to si hrálo s míčem.

Z tohoto vyplývá, že adjektivní vedlejší věty mohou mít nejen význam specifikační/popisný nebo explikativní/vysvětlující, ale také restriktivní/omezující.

1.2.2.3 Restrictivas

Omezují význam podstatného jména, které rozvíjí.

Los alumnos que han suspendido repetirán el examen.

Toto souvětí znamená, že ze všech žáků pouze ti, kteří ve zkoušce neprospěli, ji mají opakovat. Tato věta je nezbytná, jelikož pokud ji vynecháme, výsledná výpověď bude chybná. V tomto typu vět můžeme vynechat jádro jmenného syntagma. Například takto:

Los que han suspendido repetirán el examen.

1.2.2.4 No restrictivas

Na rozdíl od předchozího případu tento typ adjektivních vedlejších vět nijak nevymezuje význam podstatného jména, které rozvíjí. Jsou to věty, které nejsou nezbytné, jelikož jejich absence neovlivní pravdivost/správnost výsledné výpovědi.

Los alumnos, que han suspendido, repetirán el examen.

Existují tedy věty:

Especificativas y restrictivas

Los alumnos suspendidos repetirán el examen.

Especificativas y no restrictivas

Aún me duele el golpe que me he dado.

Explicativas y restrictivas

En la actualidad, una enfermedad, que tenga operación, claro está, se puede curar.

Explicativas y no restrictivas

Los corredores, que llegaron sudorosos, se dieron una ducha.

(Marín, Grau, Sánchez, s. 402)

1.2.3 Vedlejší věty adjektivní ve funkci vsuvky, las proposiciones subordinadas adjetivas, en función incidental

Přídavné jméno ve španělštině zvané incidental je označováno jako periferní přídavné jméno. Je odlišné od adjektiva atributivního (adjetivo atributivo), které je jádrový element (elemento nuclear) a je nedílnou součástí nominálního syntagma (sintagma nominal). Vsuvkové adjektivum (adjetivo incidental) se vyznačuje mnohem větším stupněm autonomie než adjektivum atributivní, což se projevuje pohyblivostí v rámci věty, ve které se nachází. Je oddělené pauzami a tvoří vsuvku (inciso). Explikativní adjektivum je také odděleno pauzami, ale nemá schopnost pohyblivosti (movilidad). Rozdíl mezi těmito dvěma typy adjektiv si ukážeme na příkladech.

Vsuvkové adjektivum

Tristes por los malos presagios, los dos colegas siguieron su camino.

Los dos colegas, tristes por los malos presagios, siguieron su camino.

Los dos colegas siguieron su camino, tristes por los malos presagios.

Explikativní adjektivum

Los alumnos, suspendidos, repetirán el examen.

Následující dvě věty jsou těžko přijatelné. Změnou slovosledu vytvoříme gramaticky nesprávné věty.

*Suspendidos, los alumnos repetirán el examen.

*Los alumnos repetirán el examen, suspendidos.

Tento rozdíl ovšem zmizí, vytvoříme-li adjektivní souvětí. Je tomu tak, jelikož tento typ větné konstrukce nepřipouští antepozici nominálnímu syntagma (anteposición al sintagma nominal), které rozvíjí. A také proto, že musí povinně

být přítomný zároveň s ním. Jestliže přeměníme tyto dva typy adjektiv v souvětí vztahné, nemůžeme pozorovat žádné syntaktické změny v nově vzniklých větách. Schopnost poziční pohyblivosti vsuvkového adjektiva se úplně ztrácí, jak vidíme na následujícím příkladu (opět dojde k vytvoření gramaticky nesprávných konstrukcí).

Los dos colegas, que estaban tristes por los malos presagios, siguieron juntos su camino.

*Los dos colegas siguieron juntos su camino, que estaban tristes por los malos presagios.

*Que estaban tristes por los malos presagios, los dos colegas siguieron juntos su camino.

Z příkladů je patrné, že není žádný rozdíl mezi vedlejšími adjektivními větami explikativními (proposiciones subordinadas adjetivas explicativas) a vsuvkovými (las incidentales). Tyto typy vedlejších vět můžeme charakterizovat tím, že se oddělují pauzami, také okrajovostí (marginalidad) v tom smyslu, že doplňují centrální elementy predikace věty (los elementos centrales de la predicación) a zároveň mohou být vynechány, aniž by jejich konečný výsledek byla věta agramatická či nepravdivá.

(Marín, Grau, Sánchez, s. 403)

1.2.3.1 Vedlejší věty adjektivní ve funkci přísudkového adjektiva, las proposiciones subordinadas adjetivas, en función de adjetivo predicativo

Adjektivní vedlejší větu ve funkci přísudkového přídavného jméno můžeme charakterizovat tím, že ji lze nahradit přísudkovým adjektivem (adjetivo predicado).

Například:

La camisa salió sucia de la lavadora – que daba asco

La camisa salió que daba asco de la lavadora.

Na tyto věty můžeme nahlížet jako na výsledek spojení dvou jednoduchých vět: *La camisa salió de la lavadora* a *La camisa daba asco*.

Vztažné zájmeno *que* v tomto případě vykonává nějakou syntaktickou funkci v jádru věty, kterou subordinuje a jež zároveň slouží jako její antecedent (podstatné jméno, které se v jednoduchých větách opakuje, se v souvětí-oración compleja z ekonomických důvodů nahradí vztažným zájmenem). Tento typ větné konstrukce je velmi podobný větným konstrukcím, které mají význam konsekutivní (*consecutivo*) nebo modální (*modal*). Tato podobnost je způsobena sémantickou a funkční blízkostí predikativních adjektiv a adverbíí. Věta *Los alumnos escuchan atentos*. odpovídá větě *Los alumnos escuchan atentamente*. Hlavní rozdíl mezi predikativními adjektivy a adverbializovanými adjektivy spočívá v tom, že první z nich jsou schopny flexe a druhé z nich jsou invariabilní, co se flexe týká. Morfémy rodu a čísla působí pouze v oblasti slova a syntagma, ale ne ve větách a v souvětích. Chceme-li odlišit věty, které jsou povahy adjektivní od těch, které jsou adverbialní, musíme přihlídnout k syntaktické funkci, kterou ve vedlejší větě mají. K takovému určení je nutné určit také jakou syntaktickou funkci má zájmeno *que*. Za adjektivní přísudkové věty (*adjetivas de predicativo*) lze považovat ty, které by ve větě jednoduché vykonávaly funkci predikativního adjektiva (*adjetivo predicativo*). Toho lze docílit následující analýzou.

En el hospital, el accidentario entró que todavía respiraba.

CC Lugar	Sujeto	Verbo	Sujeto	Adverbio	Verbo
					Proposición Adjetiva Predicativa

V některých případech je nemožné určit, jakou syntaktickou funkci vykonává zájmeno *que*, a proto je diskutabilní, zda může vedlejší věta adjektivní vykonávat funkci přísudkového adjektiva.

(Marín, Grau, Sánchez, s. 404 - 406)

1.2.3.2 Vedlejší věty adjektivní ve funkci jmenného přívlastku, las proposiciones adjetivas, en función de atributo

Se stejným problémem se budeme potýkat při zvažování, zda vedlejší věta adjektivní může vykonávat funkci jmenného přívlastku (*atributo* o *predicado nominal*). V tomto druhu souvětí vedlejší věta vykonává funkci jmenného přívlastku a k podmětu se vztahuje prostřednictvím sponového slovesa (*verbo*

copulativo). Když se zamyslíme nad touto větou, zdá se, že její vytvoření jde proti pravidlům jazykové ekonomie (*economía lingüística*). Jelikož to, co chceme říci větou *El río está que se desborda*. Je ve skutečnosti *El río se desborda*. Tímto komplikuje výpověď přidáním sponového slovesa a opakováním podmětu prostřednictvím vztažného zájmena. Tyto věty můžeme interpretovat také jako výsledek elize pravého jádra sponového slovesa, které si můžeme domyslet z kontextu věty. Například *El río está tan crecido que se desborda*.

Stejně jako v předchozím případě je i zde v některých větách těžké či dokonce nemožné určit, jako syntaktickou funkci vykonává vztažné zájmeno *que*. V případech, kdy funkci jádra sponového slovesa vykonává člen, který je antecedent vztažného zájmena, které přetváří vedlejší větu, již je součástí na kategorii přídavného jména, nevykonává funkci sponového slovesa, nýbrž funkci rozvíjejícího větného členu, který rozvíjí jmenný přísudek. A tímto netvoří větu adjektivní, ale substantivní, jak si uvedeme na příkladu: *Emilio fue el que lanzó el sombrero*. Stejně jako v případě vedlejších vět adjektivních ve funkci přísudku i zde je velmi diskutabilní, zda může adjektivní vedlejší věta vystupovat ve funkci sponového slovesa.

(Marín, Grau, Sánchez, s. 406)

1.2.3.3 Vedlejší adjektivní věty bez vyjádřeného antecedentu, proposiciones adjetivas sin antecedente expreso

Často se stává, že vedlejší věta uvedená vztažným zájmenem nemá vyjádřený antecedent. V takovém případě je antecedent zjistitelný z významového kontextu věty. Toto se děje dvěma možnými způsoby. První z nich je použití vztažných zájmen *quien* nebo *cuanto*, které se mohou používat bez vyjádřeného antecedentu. Příklad: *Quien lo haga tendrá mi agradecimiento. Le di cuanto tenía*. V tomto případě jde o vedlejší věty substantivní, jelikož vykonávají funkce vlastní gramatické kategorii substantiva. Druhou možností je umístění členu před vztažné zájmeno, jako například: *El que bien te quiere te hará llorar. Haré lo que dices*. Zde je člen nositelem jmenné hodnoty antecedentu (*valor nominal del antecedente*). Anaforicky odkazuje na elementy jmenované v některé

z předchozích výpovědí nebo na znalosti sdílené mezi určitou skupinou mluvčích. Tento typ vět můžeme označit jako věty adjektivní.

(Marín, Grau, Sánchez, s. 407 - 408)

1.2.3.4 Vedlejší věty adjektivní uvedené vztažnými adverbialními zájmeny, las proposiciones subordinadas adjetivas transpuestas por los pronombres relativos adverbiales

Vztažná zájmena donde, cuando a como mohou přetvořit vedlejší větu na větu adjektivní. V tomto případě je nutnou podmínkou přítomnost antecedentu, který těmto vztažným zájmenům propůjčí zájmenou hodnotu (valor pronominal). Tato vztažná adverbialní zájmena mohou být bez změny významu či syntaktické funkce nahrazeny ostatními vztažnými zájmeny. Je důležité nezaměňovat tento typ vět s větami, ve kterých mají tato zájmena adverbialní význam.

Příkladem tohoto typu vět mohou být následující věty:

Visitamos la casa donde murió Colón. – Visitamos la casa en la que murió Colón.

La Puerta de Alcalá es de la Coca cuando reinaba Carlos III. – La Puerta de Alcalá es de la época en la que reinaba Carlos III.

Le gustó la manera como lo hacía. – Le gustó la manera en la ue lo hacía.

(Marín, Grau, Sánchez, s. 408 - 409)

1.2.3.5 Slovesný způsob vedlejších adjektivních vět, el modo verbal de las proposiciones adjetivas

Slovesný způsob se u adjektivních vět používá v souladu s obecnými pravidly pro užívání slovesných časů a způsobů ve španělštině. Ve větách, které vyjadřují realitu, konstatování něčeho evidentního či objektivitu se používá slovesný způsob indikativ. Indikativu použijeme i v případě, že vedlejší věta adjektivní se vztahuje k události minulé nebo přítomné a je tedy událostí objektivní. Ve větách, které vyjadřují přání, nereálnou skutečnost či subjektivitu používáme slovesný způsob subjuntiv. Subjuntivu použijeme také ve větách tázacích a záporných a také ve většině případů, kdy je sloveso věty hlavní je v budoucím čase.

(Marín, Grau, Sánchez, s. 409 - 410)

1.3 Leonardo Gómez Torrego – Gramática didáctica del español

1.3.1 Vedlejší věty adjektivní

Jsou to takové vedlejší věty, které ve vedlejších větách typu oraciones complejas vykonávají funkci přídavného jména a lze je tedy ve většině případů přídavným jménem nahradit. Pokud není možné nalézt přídavné jméno, kterým by se věta dala nahradit, neznamená to, že se nejedná o vedlejší větu adjektivní. Jen není možné najít její přesný ekvivalent ve formě adjektiva. Tento typ vět je uvozen vztahným zájmenem či adverbium, které mají dvě funkce. Vykonávají funkci vlastní spojčím vedlejších vět a zároveň z pozice své pronominální či adverbialní povahy vykonávají ve větě funkce vlastní substantivům a adverbium. (Gomez Torrego 1997, s. 336)

Příklady:

El individuo que come mucho... – El individuo comillón...

Las personas que tienen dinero... – Las personas adineradas...

Vztahné věty mohou mít antecedent, což je slovo, ke kterému se vztahuje vztahné zájmeno, a které je umístěno před ním. Antecedent může být explicitní či implicitní.

Věty s explicitním antecedentem se dělí na:

1.3.1.1 Specifikační (especificativas)

Ze sémantického hlediska je můžeme charakterizovat tím, že nějakým způsobem omezují referenční či významový rozsah podstatného jména (antecedentu), se kterým tvoří jeden fonický celek. Tyto věty lze vytvořit se slovesem v určitém osobním tvaru nebo s infinitivem.

Příklady:

nexo

CD

La emisora que escucho todos los días me distrae.(no otra emisora)

grupo nominal: función sujeto

La emisora que escucho todos los días

oración compleja

La emisora que escucho todos los días me distrae.

Vztažné věty specifikací je možné vytvořit také prostřednictvím infinitivu, nejen se slovesem v určitém tvaru.

nexo

CD

No hay nada que hacer.

grupo nominal en función de CD

nada que hacer

oración compleja

No hay nada que hacer.

(Gomez Torrego 1997, s. 337)

1.3.1.2 Explicativní (explicativas)

Věty explicativní nějakým způsobem vysvětlují to, k čemu se vztahuje podstatné jméno (antecedent) aniž by nějak modifikovaly jeho význam. Je tedy možné je vynechat, aniž by se změnil význam výpovědi. Jsou vždy oddělené pauzou a v psaném jazyce čárkou. Můžeme je přirovnat ke vsuvkám.

Příklady:

nexo

sujeto

Esa chica, que se llama Ana, fue la primera del curso.

oración adjetiva

nexo

CCT

Aquellos años, cuando aún eramos pobres, no se me olvidarán.

oración adjetiva

(Gomez Torrego 1997, s. 337)

1.3.2 Věty bez antecedentu

Vztažné věty se mohou vyskytovat i bez vyjádřeného antecedentu, tedy bez podstatného jména, které rozvíjí. Tento typ vět je uvozen vztažným zájmenem *que*, *quien*, *quienes* nebo *cuanto* spolu s určitým členem. Tyto věty označujeme také jako věty adjektivní, ale zpodstatněné (*sustantivadas*). Mohou vykonávat všechny funkce, jako zpodstatněné adjektivum, tedy funkce, které může vykonávat podstatné jméno.

Podmět – *El que busca halla.*

Přímý předmět – *Entonces conocí a quien es mi mujer.*

Nepřímý předmět – *Tienes que escribir la carta a quien tú sabes.*

Předmět v jiném než 3. a 4. pádu – *Me acuerdo mucho del que tú hablas tanto.*

Příslowecné určení – *Como de lo que gano en las clases.*

Prívlastek – *Ese chico es el que necesitamos.*

Modificador o complemento del sustantivo – *La casa del que tiene dinero es más confortable.*

Modificador o complemento del adjetivo – *Estáte pendiente de quien entre por la puerta.*

Modificador o complemento del adverbio – *Gano más de lo que crees.*

(Gomez Torrego 1997, s. 338)

1.3.3 Vztažné neadjektivní věty

Jestliže vztažná věta rozvíjí přídavné jméno nebo příslovce, není to již věta adjektivní, jelikož již nevykonává funkci adjektiva. Vztažné *que* v těchto případech nemá hodnotu zájmena, nýbrž proadjektiva či proadverbia, jelikož nahrazuje adjektivum nebo adverbium.

Příklady:

De bueno que es, todo el mundo abusa.

Ahora que no hay nadie, puedes hablarme.

Věty uvozené vztažným adverbium jsou také vztažné věty, ale adverbialní. Mohou být uvozeny *donde, como, cuando, cuanto* bez vyjádřeného antecedentu.

Příklad: *Vivo donde hay arboles. Lo hice como me dijiste.*

Zájmenná částice *lo que* může v některých případech být ekvivalentem pro adverbium *cuanto*. Jako například *Gasto lo que gano. Gasto cuanto gano.*

Jako adjektivní vztažné věty nemůžeme pokládat ani věty, jejichž antecedent je celá věta, jelikož adjektivum nemůže rozvíjet celou větu, nýbrž pouze podstatné jméno.

Příklad: *Mi hijo ha aprobado, lo que me hace muy feliz.*

(Gomez Torrego 1997, s. 340)

1.3.4 Adjektivní věty, které nejsou vztažné

Je to typ vět, kde adjektivum může vystupovat jako jmenný přívlastek, gerundium, infinitiv nebo participium.

Příklady:

Pedro está que rabia. La cosa está que arde. María siempre aparece en público sonriendo. Tengo una cámara de hacer fotos. Vi un hombre dormido debajo de un árbol.

(Gomez Torrego 1997, s. 341)

Gomez Torrego k výše zmíněným charakteristikám doplňuje následující informace: Vztažná zájmena *quien/quienes* a *cual* s jeho variantami mohou být pouze ve větách explikativních, pokud jim tedy nepředchází předložka. Například: *Me vendieron un coche, el cual tenía más de 100 000 km. X Esta es la chica con quien (la cual) salgo.* Jako větu explikativní určujeme větu, jejíž antecedent je vlastní jméno nebo přízvučné osobní zájmeno. Např. *Ana, que es una alumna ejemplar, será premiada., Vosotros, que estáis cansados, sentaos aquí.* Vztažné přivlastňovací zájmeno *cuyo* může vystupovat jak ve větách explikativních (*La hija de Juan, cuyo casa está próxima a la mía, salió para París.*) tak ve větách specifikačních (*Vino a verme una mujer cuyo marido me conocía.*). Chceme-li mezi relativum a antecedent vložit nějaký další element, je to možné pouze ve

větech explikativních se vztažným zájmenem *el cual* (a jeho variantách). Např. *Aquellos niños se echaron a llorar, los cuales, más tarde, se marcharon.*

vložený element

1.4 Nueva gramática de la lengua española, Real Academia española

1.4.1 Oraciones subordinadas de relativo

Španělská královská akademie nazývá tento typ vedlejších vět *oraciones subordinadas de relativo*, *oraciones relativas* nebo jen *relativas*. Tyto věty jsou uvozeny zájmenem, adverbium, vztažným determinantem nebo syntaktickou skupinou tvořenou těmito slovními druhy.

Vztažná zájmena ve španělštině jsou: *que* (neohébné), *quien* (ohébné v čísle), *cuanto* (ohébné v rodě i čísle), formy tvořené vztažným zájmenem *cual* doprovázené určitým členem (*el cual*, *la cual*, *lo cual*, *los cuales*, *las cuales*), *cuyo* (ohébné v čísle a rodě) a také adverbia *donde*, *como*, *cuanto a cuando*.

Vztažné věty jsou charakteristické tím, že jsou schopné pozměnit segment, který jim předchází v bezprostředním syntaktickém kontextu, jež nazýváme *antecedent*. Tento *antecedent* určitým způsobem rozvíjí. V úzkém slova smyslu mohou mít *antecedent* pouze zájmena, determinanty nebo vztažná adverbia, ale tento pojem se používá v širším pojetí také pro *oración completa*. Hovoříme tedy o *antecedente de la relativa* a také o *antecedente del relativo*, což je ve většině případů nominální skupina (*grupo nominal*), zájmeno, některá zájmenná adverbia nebo celá věta. Mezi vztažnou větou a jejím nominálním *antecedentem* jsou stejné vztahy jako mezi podstatným jménem a adjektivem, které ho rozvíjí. V tomto vztahu vystupuje sémantický vztah nazývaný *predikace* (*predicación*). Mezi *antecedentem* a vztažným členem je také *anaforický vztah* v tom smyslu, že jeho lexikální obsah se projeví v podřízené větě. *Antecedent* může být vyjádřený (*antecedente expreso*) např. *La persona que dice esto miente.* nebo nevyjádřený např. *Quien dice eso miente.* Ve druhém případě nominální skupina má funkci *podmětu* a je zároveň vztažnou větou. *Antecedent* může tvořit také celá věta, ne pouze nominální skupina. Tento typ *antecedentu* připouští pouze vztažné věty

explicativní. Jestliže je vztažné zájmeno typu complejo, je člen rodu středního. Příklad: *Te toca en una rifa ysales corriendo, que fue lo que hizo Julita cuando se enteró.*

1.4.2 Tipos de oraciones de relativo

Existují tři typy vztažných vět. Prvním jsou věty zvané **Relativas libres**, relativas con antecedente implícito, relativas sin antecedente expreso, relativas de antecedente incorporado (například význam quien je lexikálně obsažen v antecedentu, quien odpovídá la persona que) nebo relativas sustantivadas. Tyto věty jsou uvozeny určitým členem (el que, los que...) nebo vztažným zájmenem quien/quienes. Je třeba zmínit, že termíny relativa libre či relativa sin antecedente expreso nejsou úplně přesné, jelikož výraz relativa implikuje vztažnou větu a tyto segmenty nejsou věty v pravém slova smyslu. Jsou to spíše nominální nebo pronominální skupiny. V případě, že jsou tvořeny vztažnými adverbii, odpovídají adverbium. Z těchto důvodů někteří lingvisté používají termín relativas sustantivadas. Příklad: *Quien esté dispuesto. Sobreviven como pueden. No me gusta donde vive.*

Dalším typem jsou las **relativas semilibres**, kde je foneticky vynechaný nominální antecedent, který je vyjádřen určitým členem. V těchto větách se nachází tzv. zamlčené nominální jádro (grupo nominal tácito). V příkladu *El que dijo eso mintió.* si za el que můžeme doplnit například alumno, periodista nebo jiné podstatné jméno. V některých případech je na toto podstatné jméno odkazováno anaforicky či kataforicky, v jiných ho není možné doplnit ani z předchozího ani z následujícího diskurzu. Tento typ vět má tradiční označení relativa sin antecedente expreso encabezada por un artículo determinado. Některé gramatiky používají také termín relativa libre.

Posledním typem jsou věty, ve kterých je antecedent vyjádřený. Můžeme je nazývat **relativas con antecedente explícito**.

Vztažné věty mohou být jednoduché (simples), např. *La luz que entra por la ventana.* nebo složené (complejos) jako např. *La cuestión a la que me refiero.*, které se skládají ze dvou komponentů, a to z určitého členu (el, la, lo, los, las) a

vztažného que nebo cual. Vyjadřují to samé, co je možno vyjádřit jednoduchými lexikálními jednotkami quien či cuanto. Vztažná zájmena relativos complejos jsou vždy určitá (determinados/definidos), na rozdíl od vztažného quien, které lze používat jako neurčité (indefinido). Jsou to jednotky vytvořené syntakticky na rozdíl od simples, které jsou tvořeny v souladu s morfologickým paradigmatickým. O tomto zařazení se však mezi lingvisty vedou spory. Jejich antecedent je vyjádřený a vnější vztažné větě. V příkladu *Las personas en las que confío*. je antecedent slovo personas a vztažným zájmenem je celý výraz las que.

Vztažné věty lze rozdělit do dvou skupin podle toho, jakým způsobem je modifikuje antecedent. Vztažné věty specifikační (relativas especificativas) modifikují význam antecedentu. Upřesňují to, co označuje nominální skupina, jíž jsou součástí. Některé gramatiky je nazývají restriktivní (restrictivas). Jako subskupina těchto vět se považují věty relativas libres. Tyto věty vykonávají stejnou gramatickou funkci jako ostatní modifikátory podstatného jména (adjektivní či předložkové) a tou je upřesnit význam nominální skupiny (grupo nominal), jíž jsou součástí. Lze je tedy nahradit přídavným jménem či předložkovým výrazem jako např. *Una historia que muy bien puede no haber ocurrido. Una historia imaginaria. Una historia de ficción*. Toto je důvod, proč je tento typ vět také nazýván vedlejší věty adjektivní (subordinadas adjetivas). Nicméně vzájemný funkční vztah mezi vztažnými větami a adjektivy je pouze částečný.

Naopak vztažné věty explikativní jsou element, který doplňuje antecedent. Dodávají určitou doplňující informaci, která je vnější této nominální skupině. Z gramatického hlediska mají blízko k explikativnímu doplňku (aposición explicativa) a lze je jím nahradit. Např. *Las numerosas vecindades, que formaban una especie de laberinto, se veían iluminadas con faroles chinos. Las numerosas vecindades, laberinto en miniatura....* V psaném projevu jsou odděleny čárkou. Tento typ vět je také nazýván doplňkové (apositivas/incidentales).

Vztažné věty se obvykle vyskytují v pozici po antecedentu, ale je možné je pozorovat i v nekontinuální pozici. Tento typ vztažných vět je nazýván relativos en posición no contigua nebo relativas extrapuesta. V příkladu *Hace poco*

apareció un programa en cierto canal de televisión en donde se enfrentaron... je mezi antecedent (un programa) a vztažnou větou vložen výraz en cierto canal de televisión. Výskyt těchto vět byl častější v textech v období středověku než v současnosti.

Vztažné zájmeno hraje trojí úlohu. Vykonává funkci podřadící spojky, syntaktickou funkci ve vedlejší větě (podmět, přímý předmět...) a anaforickou funkci, díky které můžeme sémanticky interpretovat vedlejší větu ve vztahu k nominální skupině, jíž je součástí. V příkladu *El libro que leo*. je vztažné zájmeno que zároveň podřadící spojka, přímý předmět slovesa leer a anaforický element, jehož antecedent je výraz libro. První dvě charakteristiky jsou větě vnitřní. Třetí charakteristika je externího charakteru.

Ve španělštině se vyskytuje také zvláštní skupina vztažných zájmen, která je tvořena různými jednoduchými formami vztažných zájmen (s výjimkou que a cuyo) a třetí osobou singuláru přítomného subjuntivu slovesa querer. Jsou to formy: cualquier(a), quienquiera, comoquiera, dondequiera, adondequiera, cuandoquiera a archaické doquier(a), které se zachovalo především v adverbialním slovním spojení por doquier (por todas partes). S výjimkou výrazu cualquier(a) se používají ve formálním registru. V ostatních jazykových registrech se nahrazuje jednoduššími výrazy, např. quienquiera – quien, dondequiera – donde atd.

1.4.3 Las relativas preposicionales

Takto se nazývá typ vztažných vět, které jsou tvořeny předložkovými vztažnými zájmeny (grupos relativos preposicionales), tedy těch, jež jsou uvozeny předložkou. Příkladem je souvětí *Había comprado la postal y la tenía junto a la ventana de su casa de Umbria, desde la que no se veía otra cosa que la Farada descalabrada de una casa vieja*. V případě, že je tento typ vět tvořen konstrukcí předložka + [artículo + que], kde je segment mezi závorkami relativo complejo, lze člen vynechat. Lze tedy říci *La manera en la que se comporta*. nebo *la manera en que se comporta*. Existují čtyři základní faktory, které ovlivňují tento proces.

Jsou to: předložka, typ vztažné věty, antecedent a syntaktická struktura věty. Těmi faktory se nebudeme v práci detailně zabývat.

1.4.4 Los relativos complejos

Jak již bylo zmíněno výše, vztažné věty relativos complejos se skládají ze dvou komponentů, a to z určitého členu a vztažného zájmena que nebo cual. Jeden ze dvou rozdílů mezi těmito dvěma zájmeny je fonetické povahy. Zájmeno que je nepřízvučné, zatímco zájmeno cual je přízvučné. Z těchto fonetických důvodů je možné použít přízvučné cual v takových vztažných větách, ve kterých nelze použít nepřízvučné zájmeno que. Morfologickým rozdílem obou zájmen je kategorie čísla. Vztažné zájmeno que netvoří množné číslo. Na rozdíl od zájmena cual, které může mít podobu cual nebo cuales. Tato dvě zájmena lze ve většině případů používat identicky. Existují ovšem některá prosodická či syntaktická omezení či regionální varianty, která vyžadují použití pouze jednoho z nich.

1.4.5 Las relativas especificativas

V různých terminologických systémech jsou nazývané také jako restrictivas, determinativas nebo atributivas. Hlavní prosodickou charakteristikou těchto vět je, že vztažné věty specifikační s vyjádřeným antecedentem tvoří jeden fonický celek s antecedentem. Nedělá se mezi nimi pauza. Výjimkou kdy je možné udělat pauzu je situace, kdy se mezi vztažnou větou a antecedent vloží vsuvka (inciso). Například *Configuraban ayer la situación de incertidumbre que pesa sobre la suerte de las 35 personas – catorce embajadores- que continúan como rehenes dentro del recinto diplomático*. Také se dělá pauza před slučovací spojkou, která uvozuje druhý člen koordinace vztažných specifikačních vět. Například: *Desaparecían camaradas en los que había confiado, y que resultaban ser traidores, conspiradores trotskistas, enemigos del pueblo*.

Nyní se zaměříme na syntaktické a sémantické charakteristiky vztažných vět specifikačních. Můžeme je označit jako modifikátory, které upřesňují to, co označuje nominální skupina, jíž jsou součástí. Vyznačují se vysokým stupněm závislosti na svém antecedentu a jsou součástí stejné nominální skupiny jako antecedent. Pokud bychom vztažnou větou vynechali, rozhodujícím způsobem

bychom ovlivnili pravdivost výpovědi. V příkladu *Ayer solo salió un tren que transportaba mineral*. je situace taková, že ve stejný okamžik jelo více vlaků, ale pouze jeden převážel horninu. Vynechali-li bychom vztaznou větu, okolnosti výpovědi by byly pozměněny a zároveň by byla ovlivněna její pravdivost.

Tyto věty jsou označovány také jako restriktivní (*restrictivas*), protože omezují (španělsky *restringir*) obsah výroku, jehož jsou součástí. Zároveň mohou také kromě své základní funkce, což je omezit význam antecedentu, přispět jistou informací valorativního charakteru. Úloha těchto vět je tedy v některých případech spíše determinativní než restriktivní, jako v příkladu *El tono de su invitación tuvo una pizca de rencor que me impresionó más aún que un posible rechazo*.

1.4.6 Las relativas explicativas

Jsou označovány také termíny *apositivas* či *incidentales*. Z prosodického hlediska tvoří vždy samostatný fonický celek, což je dáno jejich vsuvkovým charakterem. Můžeme říci, že se nacházejí v pomyslných závorkách. V psaném projevu se používají interpunkční znaménka, která oddělují vztaznou větu od jejího antecedentu. Nejrozšířenějším interpunkčním znaménkem jsou čárky, ale sporadicky se používají také pomlčky nebo závorky.

V textu, který následuje, se budeme zabývat syntaktickými a sémantickými charakteristikami. Vztazné věty explikativní jsou co do modifikování významu vsuvkového charakteru. Jsou méně závislé na svém antecedentu než vztazné věty specifikační. Zároveň jsou méně začleněny do stejné nominální skupiny, jejíž součástí je antecedent. Jeden z následků této menší integrovanosti je možnost vynechat je aniž by byla narušena pravdivost zbytku výpovědi. Vynecháme-li v příkladu *Ayer solo salió un tren, que transportaba mineral*. vztaznou větu, do pravdivosti výpovědi nezasahujeme. Jde stále o stejnou informaci.

1.4.7 Rozdíly mezi vztažnými větami specifikačními a explikativními

Role kvantifikátoru

Modifikační charakter tohoto typu vět se projevuje v mnoha různých kontextech. Mohou hrát roli kvantifikátoru antecedentu, ke kterému se vztahují. V příkladu *Al acto asistieron cuatro embajadores que representaban a los países de la Unión Europea.* se neříká, že byly přítomni pouze čtyři velvyslanci, nýbrž že tento počet odpovídá těm, kteří reprezentovali Evropskou unii. Toto je způsobeno tím, že vedlejší věta vztažná hraje roli kvantifikátoru číslovky čtyři. Z kontextu věty vyplývá možnost toho, že byly přítomni také velvyslanci jiných zemí.

Naopak pozměníme-li tuto větu na explikativní vztažnou větu *Al acto asistieron cuatro embajadores, que representaban a los países de la Unión Europea.*, sdělujeme tím, že byly přítomni pouze čtyři velvyslanci. Zároveň sdělujeme, že všichni byly příslušníky států patřících do Evropské unie. Toto je důsledkem toho, že vztažné věty explikativní nemohou hrát úlohu kvantifikátoru, jelikož jsou to externí modifikátory nominální skupiny.

Výše prezentovaný rozdíl mezi vztažnými větami specifikačními a explikativními je především sémantického charakteru. Ten je ovšem založen na syntaktických základech. Vztažné věty explikativní jsou pokládány za externí modifikátor nominální skupiny, zatímco specifikační vztažné věty ji modifikují interně.

1.4.8 Vztažná zájmena relativos complejos que, cual, quien

Tato zájmena je možné použít ve vztažných větách specifikačních, pouze pokud jim předchází předložka. V opačném případě je jejich použití gramaticky nesprávné. Lze tedy vytvořit věty *El abogado con quien trabaja.*, *La pared contra la cual chocó.*, *La reunión de la que te hablé.* Vztažné věty explikativní tvořené zájmeny *cual* nebo *quien* je možné vytvořit bez předložky: *Otra chica, más joven, me introdujo al despacho de Luque, quien salió a recibirme.*

1.4.9 Specifikační komplementy podstatného jména (*complementos especificativos del nombre*)

Specifikační vztažné věty nemohou mít antecedent, který připouští specifikační komplement podstatného jména, jako jsou vlastní jména a osobní zájmena. Obě tyto gramatické kategorie lze charakterizovat tím, že přímo určují svůj referent, aniž by k tomu potřebovaly nějaký determinant či komplement. V případě osobních zájmen ho určují deiktickým² či anaforickým procesem. Jelikož vztažné věty specifikační jsou interní modifikátor nominální skupiny, jsou s nimi nekompatibilní. Není tedy možné tvořit nominální skupiny jako *Marta de 23 años* nebo *Ella de 23 años*. Stejně tak agramatické jsou věty jako *Marta que tiene 23 años*. nebo *Ella que tiene 23 años*.

Naopak, jelikož vztažné věty explikativní jsou externí modifikátor nominální skupiny, tak připouští tento typ antecedentu. Následující nominální skupiny a vztažné věty jsou gramaticky správné: *Marta, de 23 años...*, *Ella, de 23 años...*, *Marta, que tiene 23 años...*, *Ella que tiene 23 años...*

Jak je zřejmé z různých typů textů, je možné ve specifikačních vztažných větách používat i osobní zájmena, ovšem používají se především osobní zájmena první nebo druhé osoby. Například *Tú que pareces saberlo todo, dime qué puedo pretender en esta vida*. Někteří lingvisté tyto věty považují spíše za explikativní, ačkoliv se neřídí intonačními pravidly charakteristickými pro tento druh vět a je tedy doporučováno použít čárku k naznačení intonační pauzy.

1.4.10 Vztažné věty bez vyjádřeného antecedentu

Tyto věty jsou v gramatikách označovány jako vztažné věty bez vyjádřeného antecedentu (*las relativas sin antecedente expreso*) nebo také zpodstatněné vztažné věty (*relativas sustantivadas*). Jedná se o vztažné věty, které nemají vyjádřený nominální antecedent. V rámci tohoto druhu vztažných vět se rozlišují dvě skupiny.

První skupinou jsou věty zvané volné vztažné věty (*relativas libres*) nebo také vztažné věty s implicitním antecedentem (*relativas con antecedente implícito*). Tyto věty mají sémanticky začleněný antecedent, ale syntakticky ho

---

² Deixis = přímé poukazování ke skutečnosti nebo k jejímu označení v textu.

nevyjadřují. Např. *Quien dice eso miente*. Jelikož tyto věty obsahují sémanticky svůj antecedent, je možné díky lexikálním rysům identifikovat ve vztažných zájmenech, která uvozují vztažnou větu, třídu jednotek, které mohou vykonávat tuto úlohu.

Vztažné zájmeno *quien* odkazuje na životnou třídu podstatných jmen, a sice téměř vždy na osoby a můžeme ho tedy nahradit *la persona que*. Vztažná zájmena *donde*, *como* a *cuando* označují místo, způsob a čas a mohou být nahrazeny takto: *el lugar donde*, *la manera como* a *en el momento en que*. V těchto větách může vystupovat také kvantifikátor *cuanto(s)*, který je ekvivalentem *los que* nebo *todos los que*. Jelikož tento typ vět vnitřně obsahuje pojem místa, způsobu a času, je možné vynechat podstatné jméno, které je antecedentem.

Jak je zřejmé z předchozího textu, vztažné věty *relativas libres* se tvoří prostřednictvím vztažných zájmen *quien/quienes*, *cuanto/cuanta/cuantos/cuantas* nebo se vztažnými adverbii *donde*, *como*, *cuando* a *cuanto*. Je třeba připomenout, že výskyt zájmena *quien/quienes* nebo adverbii *cuando*, *donde* či *como* neznamená vždy, že vztažná věta je *relativa libre*, jelikož se stejnými zájmeny či adverbii se tvoří také vztažné věty s vyjádřeným antecedentem. V případě vztažných vět *relativas libres* se jedná o nominální strukturu, zatímco u vět s vyjádřeným antecedentem jde o strukturu větnou.

Relativas libres mohou fungovat jako argumenty nebo doplňky (*argumentos/adjuntos del predicado*) přísudku. Mohou tedy vykonávat různé syntaktické funkce ve vztahu k tomuto přísudku. Mohou být v roli:

Podmětu – *Ya sabe que quien invierte el dinero kontrola el producto, sea el que sea*.

Přímého předmětu – *El presidente invitó a quien tenga pruebas sobre hechos dolosos a presentarlas*.

Nepřímého předmětu – *Se conceden a quien las quiere*.

Do druhé skupiny řadíme vztažné věty *relativas semilibres*. Tyto věty neidentifikují antecedent, ale obsahují určité charakteristiky, které nám ho

umožňují identifikovat. Obsahují člen, který odkazuje na třídu osob, které jsou označovány nominální skupinou a lze je tedy nahradit nějakým podstatným jménem.

Gramatická podstata tohoto druhu vět byla velmi diskutována klasickými a moderními gramatiky. V nejužším možném výkladu můžeme takto označit vztažné věty, které jsou uvozeny určitým členem a splňují výše uvedené charakteristiky. V příkladu *El que diga eso miente*. Můžeme *el que* nahradit *la persona*. Vztažné věty, které jsou tvořeny vztažnými adverbii lze nahradit adverbiální nebo předložkovou skupinou (*donde tú vayas – Allá donde tú vayas – al lugar al que tú vas*).

2 Španělské gramatiky – shrnutí

Španělské gramatiky nazývají vztažné věty ve většině případů adjektivní věty (*oraciones adjetivas*) nebo také vztažné věty (*oraciones de relativo*). V gramatikách použitých v této práci převládá název adjektivní věty. Ze čtyř vybraných gramatik používá název vztažné věty pouze jedna, a to gramatika španělské královské akademie.

Jsou označovány jako adjektivní věty, protože ve větě vykonávají stejnou funkci jako přídavná jména. Rozvíjí jádro nominálního syntagma věty hlavní stejným způsobem, jako přídavné jméno rozvíjí podstatné jméno.

Tento typ vedlejší věty je uveden vztažnými zájmeny *que*, *cual* (*la cual, los cuales, las cuales, lo cual*), *cuyo*, *quien* nebo vztažnými příslovci *donde*, *como*, *cuando* a *cuanto*. Vztažné zájmeno je vždy umístěno za antecedentem (nominální jednotka, kterou rozvíjí). Tímto se velmi liší od přídavného jména, to lze totiž jak anteponovat tak postponovat podstatnému jménu, které rozvíjí.

Existuje i zvláštní skupina zájmen, kterou tvoří jednoduché formy vztažných zájmen, s výjimkou *que* a *cuyo*, společně s třetí osobou singuláru přítomného subjuntivu slovesa *querer*. Tímto spojením vzniknou následující vztažná zájmena: *cualquier(a)*, *quienquiera*, *comoquiera*, *dondequiera*, *adondequiera*, *cuandoquiera* a archaické *doquier(a)*.

Element, který rozvíjí vztažná věta, se nazývá antecedent. Každá vztažná/adjektivní vedlejší věta musí mít zřejmý antecedent vyjádřený buď v úplné podobě či zastoupený zájmenem. Je jím ve většině případů podstatné jméno či nominální skupina, ale také to může být zájmeno, některá zájmenná adverbia nebo dokonce celá věta. V případech, kdy je antecedentem celá věta, se jedná pouze o vztažné věty explikativní. Mezi vztažnou větou a jejím antecedentem jsou stejné vztahy jako mezi podstatným jménem a adjektivem, které ho rozvíjí. Antecedent může být vyjádřený nebo nevyjádřený. V případě, že je nevyjádřený, je zastoupený prostřednictvím zájmena. Pro vztažné věty je typická pozice po antecedentu. V tomto se významně liší od přídavných jmen, ta mohou být jak v pozici před podstatným jménem, které rozvíjí, tak i za ním.

Vztažná zájmena či adverbia tedy vykonávají funkce, které jsou typické pro podstatná jména, přídavná jména a příslovce. Vztažné zájmeno či adverbium má ve větě tři hlavní funkce. Je to element, který podřizuje vedlejší větu adjektivní větě hlavní prostřednictvím tzv. antecedentu. Vykonávají tedy funkci charakteristickou pro podřadící spojky vedlejších vět. Významná je i syntaktická funkce vztažného zájmena či adverbia, tedy funkce typická pro substantiva či adverbia. Syntaktickou funkcí je myšlena funkce podmětu či předmětu ve vedlejší větě. Vztažné zájmeno či adverbium má také anaforickou úlohu, což umožňuje sémantickou interpretaci vedlejší věty ve vztahu k nominální skupině, jíž je součástí.

Je možné, aby vztažná věta měla nevyjádřený antecedent. V těchto případech je však antecedent zjistitelný z významového kontextu věty. Antecedent lze vynechat dvěma způsoby. Prvním je použití vztažného zájmena *quien* nebo *cuanto*. Tyto věty se označují jako substantivní. Druhou možností je umístit před vztažné zájmeno určitý člen (*el*, *la*, *lo*). Člen zastupuje antecedent ve smyslu jeho jmenné hodnoty a anaforicky odkazuje na určitý element zmíněný v předchozí výpovědi nebo na určité společné znalosti určité skupiny mluvčích. V tomto případě se jedná o věty adjektivní.

Gramatika španělské královské akademie nazývá věty bez vyjádřeného antecedentu *relativas libres*, avšak pro tento typ vět se používají i další označení, jako například *relativas con antecedente implícito*, *relativas sin antecedente expreso*, *relativas de antecedente incorporado* nebo *relativas sustantivadas*. Věty, ve kterých je antecedent vyjádřen pomocí určitého členu nazývá *las relativas semilibres*. V tomto typu vět můžeme nahradit skupinu tvořenou vztažným zájmenem a určitým členem podstatným jménem, které si odvodíme z významového kontextu věty. Existují ovšem také gramatiky, které i tento typ vedlejších vět adjektivních/vztažných nazývají *las relativas libres*.

Zpodstatněné adjektivní věty mohou vykonávat stejné funkce jako zpodstatněné přídavné jméno. Jsou to funkce shodné s funkcemi, které jsou typické pro podstatné jméno. Mohou tedy být v roli podmětu, předmětu či přívlastku.

Pokud jsou adjektivní věty uvozeny vztažným adverbium *donde*, *cuando* a *como* je nutné, aby ve větě byl přítomen antecedent, který těmto vztažným adverbium propůjčí pronominální hodnotu. Ve většině případů lze tato vztažná adverbia nahradit vztažnými zájmeny beze změny významu či syntaktické funkce.

Vztažné věty s vyjádřeným antecedentem lze rozdělit do dvou hlavních skupin, a to na specifikační a explikativní. Toto dělení zohledňuje způsob, jakým je rozvíjen antecedent. Toto rozdělení je velmi rozšířené a hodně používané.

Prvním typem jsou věty zvané specifikační/determinativní (*especificativas* /*determinativas*). Je pro ně charakteristické, že určitým způsobem omezují informaci, na kterou odkazuje antecedent. Přináší informaci, která je nutná pro správnou interpretaci výpovědi. Nemůžeme ji vynechat bez změny významu. S antecedentem tvoří jeden zvukový a významový celek. Neodděluje se tedy ani pauzou ani interpunkčními znaménky.

Druhým typem toho druhu vedlejších vět jsou věty explikativní/vsuvkové (*explicativas/incidentales*). Tyto věty pouze přináší nějakou doplňkovou informaci, která nijak nemění celkový význam výpovědi. To znamená, že pokud vedlejší větu vypustíme, význam věty bude tentýž. Proto jsou od hlavní věty odděleny v písemném projevu čárkou či jiným interpunkčním znaménkem a v mluvené řeči je oddělíme krátkou pauzou. Dalo by se říci, že se nacházejí v intonační vsuvce.

Dalším velmi častým typem vztažných vět jsou vztažné věty předložkové. Jsou tvořeny předložkovými vztažnými zájmeny, tedy těmi, která jsou uvedena předložkou. V těchto konstrukcích se velmi často objevuje určitý člen.

Některé gramatiky rozlišují také restriktivní či nerestriktivní typ vztažných vět. Věty restriktivní, tedy omezovací, nějak omezují význam podstatného jména, které rozvíjí. Jsou nezbytné pro pravdivost výpovědi a nelze je tedy vynechat bez změny významu. Naopak nerestriktivní vztažné věty žádným způsobem neomezují význam podstatného jména, které rozvíjí a lze je tedy vynechat bez změny významu výpovědi.

Rozlišují se také vztažné věty jednoduché (La luz que entra por la ventana.) a složené (La cuestión a la que me refiero.). Složené věty se skládají ze dvou komponentů, a to z určitého členu a vztažného zájmena que nebo cual.

Ve vztažných větách se používání slovesných časů a způsobů řídí obecně platnými pravidly ve španělštině. Indikativu používáme ve větách, které vyjadřují realitu, objektivitu či konstatování něčeho evidentního. Pokud se věta vztažná/adjektivní věta vztahuje k nějaké události přítomné či minulé, tedy události objektivní, použijeme také indikativu. Naopak subjuntiv použijeme pro vyjádření přání, nereálné skutečnosti nebo subjektivního hodnocení. Pro děje budoucí použijeme také ve většině případů subjuntiv.

3 Vztažné věty ve španělštině v českých učebnicích a gramatikách španělštiny

Myslíme si, že by mohlo být zajímavé zaměřit se také na to, jakým způsobem prezentují vztažné věty české učebnice španělštiny a španělské gramatiky, které zpracovali čeští autoři. Vybíráme především učebnice a gramatiky, které během svého studia používala autorka této práce.

Pro tuto část práce budeme používat učebnici španělštiny Fiesta 3 J. Králové, M. Krbcové, P. CH. Gila a H. Hrubé, dále skripta publikovaná Jihočeskou univerzitou, Gramática de la lengua española, segunda parte sintaxis, A. Pavlíčkové a gramatiky Mluvnici současné španělštiny B. Zavadila a P. Čermáka a Moderní gramatiku španělštiny J. Králové, J. Dubského a V. B. San Josého.

Vztažné věty se do výpovědi začleňují ve formě přívlastku (Fiesta 3, s. 41). K hlavní větě jsou připojeny vztažným zájmenem nebo příslovcem. Pavlíčková (Gramática de la lengua española, s. 73) vztažné věty definuje stejně a to takto: „Las oraciones relativas son las que se introducen por una forma de relativo que funciona como adjetivo del antecedente al cual se refiere. Por ejemplo: La muchacha que cantaba maravillosamente era de Cádiz.” - „Vztažné věty jsou takové, které jsou uvozeny prostřednictvím relativa, které funguje jako přídavné jméno antecedentu, ke kterému se vztahuje. Například: Dívka, která zpívala, byla z Cádizu. (Překlad autora).” Věta que cantaba má význam přídavného jména cantante – zpívající a kvalifikuje antecedent muchacha – dívka.

Mluvnice současné španělštiny (s. 486) vztažné věty definuje velmi podrobně a to takto: „Vedlejší věty přívlastkové (atributivní, šp. oraciones subordinadas de complemento adnominal / de complemento del nombre) jsou predikačním (větným) vyjádřením přívlastku. Tato větněčlenská funkce je typická pro adjektiva nebo substantiva s předložkou, jež rozvíjejí substantivum. Charakteristické je pro ně **připojení relativem**; na základě funkce se dělí na **specifikující** a **vysvětlující**.”

J. Králová ve Fiestě uvádí následující příklady vztažných vět ve španělštině a současně k nim doplňuje i český překlad:

Ocurió en el puerto de Navacerrada, que por estas fechas de invierno está lleno de nieve.

Stalo se to v soutěsce Navacerrada, která je touto dobou v zimě plná sněhu / a tam je touto dobou v zimě plno sněhu. (vztažné zájmeno)

Hicimos la ronda de bares por donde te gustaba estar.

Prošli jsme bary, kam jsi ráda chodila. (vztažné příslovce)

České gramatiky vztažné věty se dělí do dvou základních skupin, na věty restriktivní (přívlastkové vlastní) a nerestriktivní (přívlastkové nevlastní). Některé gramatiky, v našem případě Mluvnice současné španělštiny B. Zavadila a P. Čermáka a skripta A. Pavlíčkové (ta jsou ovšem psána ve španělštině, tudíž používají španělskou terminologii) je označují jako vedlejší věty přívlastkové specifikující a vedlejší věty přívlastkové vysvětlující, v druhém případě jako especificativas/specifikační a explicativas/vysvětlující. Jde vlastně o překlad španělské terminologie.

Věty restriktivní (přívlastkové vlastní) jsou charakteristické tím, že omezují význam řídicího podstatného jména. Formálně nejsou odděleny čárkou ani pauzou. Jejich nahrazení gerundiální vazbou je hodnoceno jako nesprávné. Tyto věty plní podobnou funkci jako postponovaná adjektiva u substantiv. (Mluvnice současné španělštiny s. 486). Podle stejného zdroje je možné je charakterizovat i takto: „Kategorizují substance tím, že je implicitně stavějí proti substancím, které jimi vyjádřenou kvalitu nemají.“ (Mluvnice současné španělštiny s. 486).

Podle Králové mívá tento typ vět povahu tzv. vytýkací konstrukce a v češtině jim často odpovídají částice. Jako například: *Me imagino que estarás pensando qué es lo que habrá pasado. Dovedu si představit, že si asi pomyslíš, co se vlastně stalo.* Jako příklady vztažných vět restriktivních Králová uvádí: *La persona o entidad que tiene derecho a la indemnización. / Osoba nebo jednotka, která má právo na odškodnění. La justificación de la avería se verificará en el puerto donde se hagan reparaciones. / Výše škody bude ověřena v přístavu, kde budou provedeny opravy.*

Podle Mluvnice současné španělštiny lze vztažná zájmena ve vztažných větách restriktivních v běžném jazyce nahradit opisnými vazbami se zájmeny osobními. Například: *Esta es la chica de la que te hablé.* → *Esta es la chica que te hablé de ella.* Toto užití vztažných vět můžeme srovnat s českým *ta holka, jak/co jsem ti o ní říkal.* *Hoy he hablado con un colega cuyo hijo está en África.* → *Hoy he hablado con un colega que su hijo está en África.*

Ve větách restriktivních používáme tyto konektory: „vztažné zájmeno *que*; přivlastňovací vztažné zájmeno {*cuyo, cuya, cuyos, cuyas*}; kombinace jednoslabičné předložky a relativa *que*; kombinace dvojslabičné předložky a relativ {*quien, quienes*}, kombinace dvojslabičné předložky a komplexních relativ {*el que, la que, los que, las que*}; kombinace víceslabičné (komplexní) předložky a relativ {*el cual, la cual, los cuales, las cuales*} nebo vztažná adverbia *donde, cuando, como.*” (Mluvnice současné španělštiny s. 487).

Věty nerestriktivní (přivlastkové nevlastní) dodávají řídicímu členu novou informaci, aniž by omezovaly jeho význam. Od řídicího členu jsou odděleny čárkou a v mluveném projevu pauzou, která se dělá před vztažným zájmenem nebo příslovcem. Mluvnice současné španělštiny je definuje takto: „Charakteristické je pro ně volné připojení (projevující se v pauzách, resp. v interpunkci). Tyto věty plní obdobnou funkci, jakou má anteponované adjektivum.” (Mluvnice současné španělštiny s. 493).

Lze je nahradit polovětnou vazbou s gerundiem. Fiesta (s. 41) uvádí tyto příklady: *Fui con Esther y Angustias, que te dan muchos recuerdos.* / *Jel jsem s Esther a Angustias, které tě moc pozdravují / a ty tě moc pozdravují.* Jako příklad nahrazení vztažné věty gerundiální polovětnou vazbou uvádí Moderní gramatika španělštiny (s. 200) tento příklad: *Proseguirá la labor del Comité de Lectura, proponiendo obras de autores españoles vivos para su estreno en CDN.* – *Bude pokračovat práce lektorského výboru, který bude navrhovat práce žijících španělských autorů pro první uvedení v CDN.* Fiesta (s. 41) mezi vztažné věty nerestriktivní řadí vztažné věty, jejichž řídicím členem je vlastní jméno. Např.: *Es*

Juan, a quien he conocido en Madrid. – Je to Juan, kterého jsem poznal v Madridu. / Je to Juan. Poznal jsem ho v Madridu.

Pavličková pro vysvětlení rozdílu mezi vztažnými větami restriktivními a nerestriktivními uvádí následující příklady:

Specifikační / restriktivní věty - *Los niños que acaben irán de paseo. – Ty děti, které skončí, půjdou na procházku.*

V tomto příkladu se počet dětí upřesňuje ve vztažné větě *que acaben*. Na procházku tedy mohou jít pouze děti, které již skončili s činností, která není ve větě blíže specifikována.

Explicativní / nerestriktivní věty – *Los niños, que acabaron sus deberes, irán de paseo. – Děti, které dodělali své úkoly, půjdou na procházku.*

V tomto případě je vztažná věta *que acabaron sus deberes* pouze doplňující informací o dětech, ovšem žádným způsobem neomezuje význam sdělení, co se týká toho, zda děti mohou nebo nemohou jít na procházku v závislosti na tom, zda si již udělali nebo neudělali úkoly. Jinak řečeno vztažná věta nás informuje o tom, že ti, co půjdou na procházku, již všichni skončili s děláním úkolů. (Pavličková, 1993 s. 74)

Hamplová uvádí také příklady, které dokládají rozdíl mezi vztažnými větami restriktivními a nerestriktivními:

Los niños, que estaban enfermos, se quedaron en casa. (nerestriktivní)

Los niños que estaban enfermos se quedaron en casa. (restriktivní)

V prvním případě je smysl výpovědi ten, že všechny děti byly nemocné a proto zůstaly doma. Ve druhém případě zůstaly doma jen ty děti, které byly nemocné.

Vztažné věty nerestriktivní / přívlastkové vysvětlovací používají tyto konektory: „vztažná zájmena *que*, {*el que / la que / los que / las que*}; {*quien / quienes*}; {*el cual / la cual / los cuales / las cuales*}, přívlastňovací vztažné zájmeno *cuyo / cuya / cuyos / cuyas* nebo vztažná adverbia *donde, cuando, como*.” (Mluvnice současné španělštiny s. 493).

Na významové i formální charakteristice vět restriktivních a nerestriktivních se shodují všechny studované gramatiky.

Na závěr se zaměříme na užívání slovesných časů ve vztažných větách. Vyjadřuje-li vztažná věta nějaká fakta, skutečnosti, používáme oznamovacího indikativu. V případě, že je v ní vyjádřen nějaký předpoklad, pravděpodobnost, možnost, podmínku, požadavek nebo přání musíme použít subjuntivu.

4 Pojetí vztažných vět v českých gramatikách

Pro popis vztažných vět v českém jazyce budeme vycházet z děl Skladby spisovné češtiny Miroslava Grepla a Petra Karlíka a České mluvnice Bohuslava Havránka a Aloise Jedličky.

4.1 Definice vztažné věty v češtině

Podle České mluvnice Bohuslava Havránka a Aloise Jedličky musí být každá vedlejší věta připojena buď nějakým spojovacím výrazem, tedy spojkami, nebo uvozena některým ze vztažných zájmen či příslovcí. Věty uvozené spojkami se nazývají spojkové. Vedlejší věty, v jejichž čele stojí vztažné zájmeno nebo vztažné příslovce se nazývají vztažné/relativní věty.

Vedlejší větu nazýváme podle větného členu věty řídící, jehož větinou podobou vedlejší věta vyjadřuje. Můžeme tedy říci, že vedlejší věty plní funkci větného členu. Toto označení je založeno na syntaktickém (mluvnickém) vztahu věty vedlejší k větě řídící, popřípadě k některému členu věty řídící.

Vedlejší věty můžeme dále třídit na základě toho, v jakém poměru je obsah věty vedlejší k obsahu věty řídící. Podle tohoto kritéria dělíme vedlejší věty na obsahové, vyjadřující vlastní myšlenkový obsah věty řídící, a doplňovací, neboli určovací, které nějak doplňují obsah věty řídící nebo jej blíže určují či vyjadřují další důležité okolnosti. Věty obsahové jsou ve většině případů určovány na základě syntaktického vztahu jako věty předmětné.

Věty doplňovací bývají většinou věty přívlastkové či příslovečné. V českém jazyce jsou přívlastkové věty nejčastěji věty vztažné. Tudíž vztažné věty určujeme ve většině případů jako věty přívlastkové, neboť vyjadřují přívlastek k podstatnému jménu či zájmenu hlavní věty. Tyto přívlastkové věty uvozují vztažná zájmena (kdo, který, jenž, jaký, co) nebo také vztažná příslovce (kde, odkud, kudy, kam, kdy). Přívlastkové věty mohou být v malém počtu případů větami spojkovými, tedy připojené spojkami *že*, *aby*, *jak*, *zda* apod. Ovšem ve většině případů je určujeme jako věty vztažné.

Vztažné věty jsou uvozeny zájmeny nebo příslovcí. Z hlediska slovních druhů vztažné vedlejší věty rozvíjí zpravidla podstatná jména, zpodstatnělá

přídavná jména nebo zájmena. Přívlastkové vedlejší věty jsou obvykle umístěny hned za řídicím podstatným jménem, na němž závisí. Ovšem za předpokladu, že není toto podstatné jméno rozvíto ještě neshodným přívlastkem.

Pokud je jméno v neshodném přívlastku ve tvaru, k němuž by se mohl mluvnicky vztahovat také spojovací výraz, který by byl svým tvarem shodný s řídicím podstatným jménem, je nutné větu stylizovat jiným způsobem, aby byl její význam zřetelnější. Je tedy možné umístit závislou větu přímo za řídicí podstatné jméno. Například souvětí *Sovětsí vědci seznámili shromáždění s novými poznatky z oboru kosmického záření, které získali pomocí umělých družic.* je třeba pro zřetelnost přestylizovat např. ... s novými poznatky z oboru kosmického záření; získali tyto poznatky....

(Česká mluvnice, B. Havránek, A. Jedlička, s.395)

Podle Skladby spisovné češtiny Miroslava Grepla a Petra Karlíka se vztažné věty řadí mezi věty determinující (určovací), především jelikož se v souvětí sémanticky zapojuje jedna propozice do jiné propozice, a to v tom smyslu, že významově rozvíjí nějaký její nominální výraz. Tento výraz určitým způsobem zpřesňuje, určuje, konkretizuje, tedy jej determinuje. Společně s tímto výrazem tvoří komplexní pojmenovávací jednotku.

Slouží k detailnímu popisu jevů a předmětů, jak můžeme vidět v následujících příkladech: *V létě si opatřil místo topiče na parníku, který jezdil po Slapské přehradě. Pátral po věcech, jež se daly prodat se slušným ziskem. Hleděl na rybky v akváriu, které si plavaly sem a tam.*

Komplexní pojmenovávací jednotku s větou determinující můžeme často nahradit substantivem, substantivně užitým adjektivem nebo atributivním spojením, jako například: *Ten, kdo lže, krade.* - *Lhář krade.*; *Tomu, kdo je odvážný, štěstí přeje.* - *Odvážnému štěstí přeje.*; *Nemám rád lidi, kteří jsou smutní.* - *Nemám rád smutné lidi.*

Naopak ve velikém množství případů není možné nalézt žádný nevětný výraz, kterým by bylo možné daný jev nebo předmět nahradit. Tato skutečnost ovšem neznamená, že se nejedná o determinující, neboli vztažnou větu.

4.2 Spojovací výrazy ve vztažných větách

Věta determinující se začleňuje do věty řídící jako její větný člen, především jako přívlástek k substantivnímu výrazu. Tato forma strukturace souvětí se nazývá hypotaxe³. Tento typ vět je připojen vztažnými zájmeny *kdo, co, jaký, který, čím, jenž* nebo vztažnými příslovci *kde, kam, odkud, kdy, odkdy, dokdy*.... Tyto výrazy jsou zároveň větnými členy věty vedlejší. Od jejich funkce větného členu se odvíjí forma pádu vztažných zájmen či příslovcí. Tyto výrazy se tedy shodují v rodě a čísle a pádu se jménem, ke kterému se vztahují.

Další možností připojení determinující věty je spojení parataktické⁴, tedy prostřednictvím souřadící spojky či asyndeticky. V tomto typu strukturace souvětí se velmi často používají odkazovací zájmena a příslovce. Například: *Viděla jsem člověka, a ten měl strašné šaty. Vzala ho s sebou do světnice a tam bylo velmi pěkně. Znal jsem jednu lékařku, byla kandidátkou věd již ve třiceti letech. Určila jsem si písárku, ta pro mě povede evidenci.*

Vztažné věty můžeme připojit také pomocí tzv. odkazovacích slov, což jsou odkazovací zájmena a příslovce, jako například *ten, takový, tam, tehdy, tak, proto*). Toto odkazovací slovo obsažené ve větě hlavní je souvztažné se spojovacím výrazem věty vedlejší. Výsledkem takového spojení slov jsou například dvojice slov *ten – kdo, takový – jaký, tam – kde*. Tyto dvojice slov se nazývají souvztažné/korelativní výrazy. Tato ukazovací zájmena nebo příslovce věty hlavní, jež odkazují na větu vedlejší, nejsou považována za větný člen. Pouze formálně zastupují v hlavní větě větný člen, který je vyjádřen ve větě vedlejší.

Zařazení děje vzhledem k okamžiku promluvy odpovídá časová forma predikátu. Je-li vyjádřen v obou větách stav či děj atemporální, má věta determinační často významový podtext podmínky reálné. Například: *Co se vleče, neuteče. – Jestliže se něco vleče....*

Děj nebo stav pouze myšlený, nerealizovaný, tedy vzhledem k okamžiku promluvy časově nezařazený, se vyjadřuje kondicionálem. (*Znám lékaře, který by ji vyléčil. X Znám lékaře, který ji vyléčil. Znám lékaře, který ji vyléčí.*).

---

³ Jazyková podřadnost.

⁴ Souřadnost.

Velmi často se jedná o děj podmíněný, jindy proniká význam cíle či účinku. (*Pošlete mu telegram, kterým byste ho uklidnili/abyste ho uklidnili. Není písničky, která by konce neměla/aby konce neměla.*). Dále kondicionálu použijeme, pokud je řídicí věta záporná. (*Nevěděl o nikom, kdo by zatoužil napsat mu dopis.*).

4.3 Typy vztažných vět

Determinující/vztažné věty rozdělujeme do tří skupin, podle použitého vztažného zájmena či příslovce. Jejich použití závisí na slovnědruhovém povaze nominálního výrazu, na kterém determinující věta závisí, a také na významu tohoto výrazu.

První skupinou jsou věty s relativními zájmeny *kdo* a *co*. Jejich funkce je obecně pojmenovávací. Pro osoby *ten* a pro zvířata, věci či jevy *to*. Mají sémanticky a funkčně blízko k substantivům. Pro relativna *kdo* a *co* platí sémantický protiklad osobovost x neosobovost. Existuje korelace *ten – kdo, to – co*. Vyděluje objekty reality jako neurčité ve smyslu kdokoli/cokoli, *kdo* má jistou vlastnost.

Výraz *ten - kdo* označuje osobu (*Ten, kdo doma radost nemá, marně ve světě ji hledá. Toho, kdo je slabší než on, je schopen zabít.*). Věty s přivlastňovacím zájmenem *čí* jsou dnes již zastaralé. (*Čí chleba jíš, toho píseň zpívej.*)

Existují také souvětí, ve kterých výraz *ten* přímo ve větě řídicí (*Kdo se včas nepřihlásí, ten s námi bohužel nepojede.*). Substantivní výraz *ten* je možné i vynechat. Větněčlenskou funkci výrazu *ten* pak přebírá věta determinující. Tento výraz nelze zpravidla vynechat, je-li výraz *ten* v jiném pádě než v nominativu. (*Kdo maže, špatně jede. Hledali toho, kdo to umí opravit.*). Kromě výrazu *ten* lze použít i jiná substantivovaná zájmena, jako *někdo*, *kdokoli*, *každý*, *všichni*, *nikdo*, *žádný*, *my*, *vy*... (*Všichni, kdo ho znali, mu ten úspěch ze srdce přáli.*)

Výraz *to – co* označují věc, zvíře nebo jev. (*Koupil jsem mu vždycky to, co chtěl. To, co štěká, je pes nebo liška.*). Výraz *to* je možné vynechat. (*Měl vždycky, co chtěl.*). Jako v předchozím případě můžeme také použít substantivovaná

zájmena, jako všechno, něco, cokoli, nic apod. (*Těší mě vzpomínka na něco, co už dávno minulo.*)

Do druhé skupiny patří věty s relativními zájmeny který, jenž, co, jaký. Základem pro tato relativa jsou substantivní výrazy s více či méně konkrétním významem. Označují jevy a předměty, které determinující věta určuje či charakterizuje. V českém jazyce se nejčastěji používá vztažné zájmeno který. Vztažné zájmeno jenž má dnes knižní charakter. Tvar nominativu plurálu již můžeme považovat již za archaický. Zcela archaický je i tvar jenžto. Naopak nejméně knižní charakter má v předložkových pádech. (*V jeho tváři se mísila nuda s pobouřením člověka, jehož bezdůvodně šikanují. Žil celý ten čas v podmínkách, po nichž vždycky toužil.*)

Relativa jaký se užívá k vyjádření kvality předmětu nebo jevu, který označuje determinované substantivum. (*Letěla Václavovi pro noviny s ochotou, jakou nebývá zvykem poskytovat bratrům.*). Pokud vedlejší věta vyjadřuje druhovou kvalitu, relativum jaký nevyjadřuje referenční totožnost s předmětem nebo jevem, který substantivum označuje. Relativum jaký se tedy nemusí shodovat se singulárním substantivem v čísle, např. *Pan komisař ukázal na pantofel, jaký/jaké nosí odjakživa pekaři.* Relativum jaký lze nahradit relativem který nebo jenž.

V hovorovém jazyce se ve významu jaký, který, jenž používá absolutní relativum co, popřípadě nespisovného relativa/zájmenného příslovce jak. Tato relativa jsou jak neshodná (neshodují se v rodě a čísle s určovaným substantivem), tak neohebná (nemění se podle pádů). Tyto hovorové výrazy tvoří třetí skupinu vztažných zájmen. Jejich příkladem jsou následující věty: *Poslal dopis, co (který) včera napsal. To je ta kniha, co jsi ji nedávno četl (...kterou...).* *To je ten chlapec, co (jak) jsem ti o něm říkal (...o kterém...).*

(Česká mluvnice, B. Havránek, A. Jedlička, s.395.)

Dále můžeme rozlišovat z funkčního hlediska dva typy těchto determinačních vět, a to restriktivní a nerestriktivní.

Determinační věty restriktivní (omezující) omezují význam substantivního výrazu, a to tak, že ho pojmově zužují. Např. *Přečetl jsem si romány, které jsi mi*

půjčil. Toto souvětí interpretujeme takto: nepřečetl jsem si jakékoli romány, ale pouze ty, které jsi mi půjčil. Plní-li pojmenovávací jednotka větnou funkci referenční, může jít o referenci určitou (delimituje určitý konkrétní objekt) nebo neurčitou (vymezuje objekty ve smyslu kterýkoli/cokoli mající určitou vlastnost).

Pokud má restriktivní věta funkci reference určité, klade se před substantivum zájmenný výraz *ten, ta, to*. (*Vem si tu košili, kterou jsem ti dala k Vánocům*.). Substantivní výraz lze vynechat při větné elipse a jeho funkci potom přebírá zájmeno *ten, ta, to*. V tomto typu vět bývá determinující věta připojena relativy *který, jenž, co, jak*. Korelace *ten – který/jenž/co* se používá pro substantiva rodu mužského, korelace *ta – která/jež/co* pro substantiva rodu ženského a korelace *to – které/jenž/co* pro substantiva rodu středního.

Ve větách restriktivních ve funkci reference neurčité stojí před substantivem zájmena *ten, ta, to* nebo zájmeno *takový* (*Kup si tu/takovou košili, která se ti bude líbit*.). Stejně jako v případě reference určité je možné vynechat substantivní výraz (*Kup si tu, která se ti bude líbit*.).

Věty determinační nerestriktivní význam substantivního výrazu nezužují. Vyjadřují nějaký děj či stav, který přináší pouze doplňující charakteristiku vlastností předmětů a jevů již označených substantivním výrazem věty hlavní. Např. *Sluníčko, které svítilo do pokoje, pěkně hrálo. Nedaleko kormidla pili lodník se ženou bílou kávu, která příjemně voněla*.

I věty determinační nerestriktivní jsou často připojeny relativy *který/jenž*. Ovšem na rozdíl od vět restriktivních v nich není obvyklé používat analytického relativu *co (jak) + zájmeno 3. osoby*. Viz příklad: *Na kuchyňském stole vedle zeleniny je obálka, na které/na níž je napsáno Petrovi // * co je na ní napsáno Petrovi*. ve srovnání s *Přines mi obálku, na které/na níž je napsáno Petrovi // co je na ní napsáno Petrovi*.

Je možné, aby vedlejší věta s absolutním *co*, stála i po vlastních jménech. Takové věty jsou hodnoceny jako ne zcela spisovné vyjádření. Lze je spíš označit jako hovorové. Např. *Ty tu zůstaly po nebožtíkovi Čermákovi, co tu byl vechtrem přede mnou*. Ovšem užití vedlejší věty s absolutivem po vlastním jméně, kterým označujeme osobu, která je adresátovi známá, ale dosud se s ní osobně nesetkal

nebo se s ní potkává poprvé, je správné. Především proto, že individuum s konečnou platností určujeme právě až větou vedlejší, jejíž obsah vyjadřuje vlastnosti dané osoby, které jsou adresátovi známé. Např. *Byl tam taky ten Honza Tomanec, co se mnou dříve hrával tenis. Tak já jsem ten Ceplecha, co kreslí ty jezevčíky.*

Před substantivem v nerestriktivních větách nemůžeme použít zájmenné výrazy ten, ta, to, takový, na rozdíl od vět restriktivních. Např. *Přečetl jsem si ty romány, které jsi mi půjčil.* x * *To sluníčko, které svítilo do pokoje, pěkně hrálo.* Dalším rozdílem mezi větami restriktivními a nerestriktivními je ten, že věty nerestriktivní můžeme vynechat beze změny významu, na rozdíl od vět restriktivních. Například: *Nevšiml si toho pouze Maigret, který kouřil spokojeně dýmku* x *Nevšiml si toho pouze muž, který kouřil spokojeně dýmku.*

Podle názoru Miroslava Grepla a Petra Karlíka se věty restriktivní od vět nerestriktivních po výrazové stránce příliš neliší, pokud je determinující věta připojena relativem který/jenž. Viz příklad *Zarazil se při pohledu na ženu, kterou vroucně miloval.* (věta restriktivní) x *Zarazil se při pohledu na svou ženu, kterou vroucně miloval.* (věta nerestriktivní). Restriktivní charakter věty je ve velké míře závislý na jejím kontextu a především na tom, zda již sám substantivní výraz označuje reálný objekt jako určený či neurčený.

Poslední skupinou vztažných vět jsou větné konstrukce se vztažnými příslovci, jejichž základem jsou substantivní výrazy s víceméně konkrétním časovým či místním významem. Vztažná věta uvedená relativním příslovcem může mít stejně jako v předchozích případech charakter restriktivní: *Přišel k nám právě v době, kdy jsme malovali.* Může být také charakteru nerestriktivního: *Stalo se to v neděli, kdy jsou všechny opravy zavřené.* Je možné pozorovat také tzv. nepravé věty vztažné: *Odjel do Prahy, kde se setkal se svou přítelkyní.* Tyto věty mohou mít také funkci důrazově vytýkací: *Bylo to v červenci loňského roku, kdy jsem se s ní seznámil.*

Do této skupiny patří věty, které obsahují determinující výraz s místním významem. Jsou uvozeny relativními příslovci místa kde, kam, odkud, kudy, pokud. Např. *Nečekal na odpověď a vešel do baru na rohu, kde objednal*

dva koňaky s vodou. Pokud je výrazem, který označuje místo podstatné jméno, lze užít také relativ který, jenž, jaký v odpovídajícím pádě či absolutního relativu *co* (*jak*). Např. *Pamatuji si ještě dobře na dům, kam vešel/do kterého (do něhož) vešel/co (jak) do něho vešel*. Stejných relativních výrazů je nutné použít, chybí-li pro vyjádření místního významu příslovce.

Druhou skupinou vztažných vět se vztažnými příslovci jsou věty s determinujícím výrazem časovým. Uvádí je vztažné příslovce časové *kdy*, *co*, *odkdy*, *dokdy*. Např. *Byla to doba, kdy kvetla záliba v jezdeckých cirkusech*. V těchto větách lze použít také vztažných zájmen. Např. *Nastala noc, kdy/v níž/co v ní gestapo honilo studenty po celé Praze*. Dále se často užívají časové spojky, především spojka *když*. Např. *Zápas se konal právě v pátek, kdy/když byl pan Prošek zabaven důležitějšími věcmi*.

4.4 Zvláštní typy vztažných vět

Existují také takzvané nepravé věty vedlejší vztažné. Jedná se o vztažné věty, které nevyjadřují vlastnost, nýbrž dále rozvíjejí děj. V tomto typu vět jde o ztvárnění různých obsahových poměrů formou hypotaxe.

Typ obsahového poměru bývá vyjádřen přímo ve vztažné větě. Jedná se o různé významové vztahy mezi obsahy spojených vět, například příčinný, následkový, přípustkový atd., jak můžeme pozorovat na následujícím příkladu: *Největší smůlu má náš Frantík, který se narodil 29. února* (= protože se narodil 29. února). Například větu *Maigret se posadil do proutěného křesla, které pod ním zapraskalo* by bylo adekvátnější vyjádřit formou parataktickou, a to takto: *Maigret se posadil do proutěného křesla, a to pod ním zapraskalo*. Tento typ vět je třeba rozlišovat především od vztažných vět nerestriktivních.

Další skupinou vztažných vět se zvláštní funkcí jsou věty, které mají důrazově vytýkací funkci. Užíváme je především tehdy, když chceme vytknout jádro výpovědi, jak vidíme v následujícím příkladu: *Ten, kdo položil základy jazykovědy slovanské, byl Dobrovský* → Byl to Dobrovský, kdo položil základy jazykovědy slovanské. Méně často se tyto konstrukce používají také pro vytčení východiska výpovědi. Vytčený člen je vyjádřen zájmeným výrazem, např. *Asi*

před dvěma měsíci jsem v Chuchli potkal Jirku. Byl to on, kdo mě přivedl na myšlenku, abych začal na dostizích sázet. V těchto konstrukcích se užívá odkazovacího *to*, které má funkci vytýkací částice. V těchto větách může být použito jak vztažného zájmena *kdo*, co tak i relativ *který*, *jenž*. Tento typ vztažných vět je některými lingvisty považován za galicismy⁵.

---

⁵ Jazykový prvek přejatý do nějakého jazyka z francouzštiny nebo podle francouzštiny v něm vytvořený.

5 České gramatiky shrnutí

České gramatiky nazývají vztažnými větami věty, které jsou uvedeny vztažným zájmenem nebo vztažným příslovcem. Vztažné věty bývají také nazývány cizím odborným názvem relativní. Ovšem ve většině mnou studovaných gramatik českého jazyka jsou vztažné věty nazývány přívlaskové.

Mezi věty přívlaskové se řadí především z toho důvodu, že plní funkci tohoto větného členu, tedy přívlasku. Vedlejší věta přívlasková plní funkci přívlasku věty hlavní, neboli věty řídící. Tyto věty jsou přívlaskem podstatného jména, popřípadě zájmena věty hlavní. Rozvíjí tedy podstatná jména, zájmena a zpodstatnělá přídavná jména. Z hlediska pozice, kterou zaujímají v souvětí, stojí hned za jejich řídícím podstatným jménem nebo jeho ekvivalentem.

Označení přívlasková věta vychází tedy ze syntaktického vztahu vedlejší věty k větě hlavní. Věty přívlaskové jsou ve většině případů věty vztažné, ovšem existují také spojkové přívlaskové věty. Tyto věty jsou připojené většinou spojkami aby, že, zda, jak... Vztažné/ přívlaskové věty jsou také označovány jako věty determinující, jelikož dále rozvíjí nějaký nominální výraz, který je obsažen ve větě hlavní. Tento výraz upřesňují, konkretizují, určují, tedy determinují. Ze sémantického hlediska slouží k popisování či podávání doplňujících informací o nějakém předmětu či jevu.

Mezi vztažná zájmena se řadí kdo, co, jaký, který, čím, jenž. Tyto výrazy se tedy shodují v rodě a čísle a pádu se jménem, ke kterému se vztahují. Mezi vztažná příslovce patří kde, kam, kdy, odkud, kudy, odkdy.

Přívlaskové/vztažné věty můžeme rozdělit do několika skupin, a to na základě vztažného zájmena či příslovce, které použijeme. Do první skupiny se řadí vztažná zájmena kdo, co. Obě zájmena plní obecně pojmenovací funkci, tedy slouží k pojmenování věcí, osob, zvířat, dějů či dalších skutečností. Pro označování osob používáme vztažné zájmeno kdo. V souvislosti se zvířaty, věcmi či ději používáme vztažného zájmena co.

Do druhé skupiny řadíme vztažné věty se vztažným zájmenem který, jenž, co, jaký. Tato zájmena používáme pro charakterizování jevů či předmětů. Nejvíce používané je zájmeno který. Zájmena jaký použijeme tehdy, chceme-li vyjádřit

kvalitu předmětu nebo jevu. Vztažné zájmeno jenž je v současnosti považováno za knižní výraz. V hovorovém jazyce často používáme ve významu zájmena jaký, který, jenž neohebný a neshodný výraz co, popřípadě rovněž neohebné a neshodné nespisovné vztažné zájmeno jak.

Existují také další dva typy vztažných vět, a to vztažné věty restriktivní a nerestriktivní. Označení restriktivní znamená omezující, tyto vztažné věty tedy nějakým způsobem omezují význam nominativního výrazu, nějak jej blíže určují a pojmově zužují. Pojmenovací jednotka může mít ve větě také funkci referenční. Může jít o referenci určitou, tedy o delimitaci určitého konkrétního objektu. V tomto případě klademe před podstatné jméno zájmeno ten, ta, to. (např. Vem si tu košili, kterou jsem ti dala k Vánocům.) Dále existuje reference neurčita, tedy vymezení objektu ve smyslu cokoli/kterýkoli mající nějakou určitou vlastnost. I v tomto případě podstatnému jménu předchází zájmeno ten, ta, to doplněné o zájmeno takový. (např. *Kup si tu/takovou košili, která se ti bude líbit.*) V obou případech je možné substantivní výraz vynechat. Jeho funkci tedy přebírá zájmeno ten, ta, to.

Ve vztažných větách nerestriktivních se nejedná o významové zužování substantivního výrazu. Tyto věty pouze přináší nějaké doplňující informace o vlastnosti podstatného jména věty hlavní, které vztažná věta rozvíjí.

Jedním z rozdílů mezi vztažnými větami restriktivními a nerestriktivními je to, že ve větách nerestriktivních nemůžeme použít zájmenné výrazy ten, ta, to, takový, což ve větách restriktivních můžeme. Dále věty nerestriktivní můžeme na rozdíl od vět restriktivních vynechat, aniž by došlo ke změně významu. Restriktivní charakter věty je ve velké míře závislý na jejím kontextu a především na tom, zda již sám substantivní výraz označuje reálný objekt jako určený či neurčený.

V českém jazyce můžeme pozorovat také další typ vztažných vět, a to tzv. nepravé věty vztažné. Tento typ vět nevyjadřuje žádnou vlastnost ani podstatné jméno hlavní věty nijak nerozvíjí ani neurčuje. Pouze dále rozvíjejí děj. V těchto větách jde o určité významové vztahy mezi obsahy vět, které jsou spolu spojeny.

Věty bývají spojeny formou hypotaxe, avšak v mnoha případech by bylo lepší vyjádřit je formou parataktickou.

Zvláštní skupinu vztažných vět tvoří věty s důrazově vytýkací funkcí. Používáme je, především pokud chceme vytknout jádro výpovědi a méně často pro vytčení východiska výpovědi (např. *Ten, kdo položil základy jazykovědy slovanské, byl Dobrovský. Asi před dvěma měsíci jsem v Chuchli potkal Jirku. Byl to on, kdo mě přivedl na myšlenku, abych začal na dostizích sázet.*).

Poslední skupinu vztažných vět tvoří vztažné věty, které jsou uvozeny vztažným příslovcem. Jejich základ tvoří podstatná jména, která mají místní či časový význam. Pro věty s místním významem se používají vztažná příslovce kde, kam, odkud, kudy, pokud. Chceme-li vyjádřit větu s časovým významem, použijeme vztažná příslovce kdy, co, odkdy, dokdy. Tyto věty mohou mít stejně jako v případě vztažných vět uvozených vztažným zájmenem podobu jak restriktivní, tak nerestriktivní a dokonce lze pozorovat i nepravé věty vztažné či věty s důrazově vytýkací funkcí.

6 Vztažné věty ve španělštině a češtině – srovnání

Jak jsme již zmiňovali v předchozích kapitolách, španělské gramatiky nazývají vztažné věty oraciones de relativo, tedy vztažné věty, pouze velmi zřídka. Mnohem častější a používanější je výraz oraciones adjetivas, tedy adjektivní věty.

Jako gramatický základ informací o tomto typu vět ve španělském jazyce pro tuto práci jsme použili čtyři španělské gramatiky, a to publikaci Emilia Alarcose Lloracha Gramática de la Lengua Española, gramatiku Gramática Española autorů F. M. Marína, F. J. Satorre Grau a M. L. Viejo Sánchez, dílo L. Gómeze Torrege Gramática Didáctica del Español a poslední vydání gramatiky španělské královské akademie Nueva gramática de la lengua española. Z těchto gramatik používá výrazu vztažné věty pouze jedna, a to poslední zmíněná Nueva gramática de la lengua española španělské královské akademie.

Španělská gramatická tradice vychází ze slovnědruhového funkčního hlediska klasifikace vedlejší věty. Vztažná věta vykonává stejnou funkci, která je vlastní přídavným jménům, tedy dále rozvíjí jádro jmenného výrazu obsaženého v hlavní větě. Tuto skutečnost můžeme připodobnit k tomu, jakým způsobem přídavné jméno dále rozvíjí jméno podstatné.

V gramatickém nazírání na vztažné věty se zcela liší česká gramatická tradice. Ta tento typ vět také nazývá podle mého názoru vztažné /relativní věty jen výjimečně. Autorkou studované gramatiky je nazývají ve většině případů přívlastkové věty. Pouze publikace Skladba spisovné češtiny Miroslava Grepla a Petra Karlíka je nazývá věty determinační.

Česká gramatická tradice na rozdíl od té španělské vychází při funkční klasifikaci vět z hlediska větného členu, kterou věta vykonává. V případě vztažných vět je to funkce přívlastku. Vztažná věta totiž plní roli přívlastku hlavní věty a je tedy přívlastkem podstatného jména, zájmena či zpodstatněného přídavného jména hlavní věty.

Z hlediska terminologie či gramatické klasifikace vět můžeme pozorovat dva velmi odlišné způsoby nahlížení na tuto problematiku. Jak již bylo zmíněno španělská gramatická tradice je založena na klasifikaci slovnědruhové, kdežto

tradice česká má své základy ve větněčlenském pohledu. Tyto dva zcela odlišné pohledy na klasifikaci vedlejších vět způsobují vzájemnou nekompatibilitu obou gramatických přístupů a zároveň také pohledu na problematiku vztažných vět.

Vztažné věty v češtině a ve španělštině mají společné to, že jsou uvozeny vztažným zájmenem nebo vztažným příslovcem. Vztažná zájmena v češtině jsou kdo, co, jaký, který, čím, jenž a ve španělštině que, cual, cuyo, quien. Mezi vztažná příslovce v češtině patří kde, kam, kdy, odkud, kudy, odkdy a ve španělštině donde, como, cuando a cuanto.

Další společnou věcí je to, že jak v českém tak ve španělském jazyce je vztažné zájmeno či příslovce umístěno bezprostředně po jeho řídicím podstatném jménu nebo jeho ekvivalentu (zájmeno, zpodstatněné přídavné jméno). Ve španělštině se toto řídicí podstatné jméno nazývá antecedent. Můžeme tedy říci, že v obou jazycích jsou vztažné věty umístěny ihned po nominální jednotce, kterou rozvíjí.

Oba jazyky mají vlastní vnitřní dělení vztažných vět. Jedním z dělení vztažných vět ve španělštině je dělení na vztažné věty s vyjádřeným nebo nevyjádřeným řídicím podstatným jménem nebo jeho ekvivalentem, ve španělštině nazývaným antecedent.

Podle názoru autorky se ve španělštině vztažné věty dělí na dvě velké skupiny, a to na vztažné věty zvané specifikativní/determinativní (španělsky especificativas/determinativas) a věty explikativní/vsuvkové (španělsky explicativas/incidentales). Oba typy vět patří do skupiny s vyjádřeným antecedentem.

Vztažné věty specifikativní/determinativní se vyznačují tím, že nějakým způsobem vymezují informaci, na kterou odkazuje řídicí nominální výraz, antecedent. Tato informace je nutná pro správnou sémantickou (významovou) interpretaci výpovědi. Nelze ji tedy vynechat, aniž by došlo k významovému posunu smyslu výpovědi. Další jejich velmi významnou charakteristikou je to, že s antecedentem tvoří kromě celku významového zároveň i jeden zvukový celek a nejsou tedy odděleny interpunkčními znaménky ani intonační pauzou.

Vztažné věty explikativní/vsuvkové doplňují k hlavní větě nějakou informaci, která je ve výpovědi v podstatě navíc. Pouze přináší nějakou doplňující charakteristiku. Z této charakteristiky vyplývá, že je tuto vztažnou větu možné vynechat a význam výpovědi zůstane tentýž. Můžeme říci, že tyto věty tvoří jakousi intonační vsuvku. V mluvené řeči je oddělujeme krátkou intonační pauzou a v psaném projevu je oddělujeme interpunkčním znaménkem, tedy čárkou.

Vztažné věty bez vyjádřeného antecedentu se nazývají v různých gramatikách různými způsoby, a to *relativas libres* (volné vztažné věty), *relativas con antecedente implícito* (vztažné věty s implicitním antecedentem), *relativas sin antecedente expreso* (vztažné věty bez vyjádřeného antecedentu), *relativas de antecedente incorporado* (vztažné věty s včleněným antecedentem) nebo *relativas sustantivadas* (zpodstatněné vztažné věty). To, že se tyto věty nazývají vztažné věty bez vyjádřeného antecedentu neznamena, že by žádný antecedent neměly. Antecedent není fyzicky přítomen ve větě, ale vždy ho lze z významového kontextu věty dohledat. Antecedent je možné vynechat buď užitím vztažných zájmen *quien* nebo *cuanto*, v takovém případě se jedná o zpodstatněné vztažné věty, nebo můžeme před vztažné zájmeno umístit určitý člen *el*, *la*, *lo*. Tento člen anaforicky odkazuje na určitou skutečnost zmíněnou v předchozí výpovědi nebo na určité společné znalosti určité skupiny mluvčích. Tyto věty označujeme jako věty adjektivní.

Některé gramatiky vyčleňují ještě vztažné věty *relativas semilibres* (semivolné). Tyto věty mají také antecedent zastoupený vztažným zájmenem doprovázeným určitým členem, ovšem v tomto případě lze vztažné zájmeno s určitým členem nahradit podstatným jménem, které si odvodíme z významového kontextu věty. Mnoho gramatik však tento typ vztažných vět řadí také do předchozí skupiny vztažných vět, tedy do volných vztažných vět (*relativas libres*).

V případě vztažných vět, které jsou uvozeny vztažným příslovcem, je přítomnost antecedentu nutná, jelikož těmto vztažným příslovcím dodává pronominální hodnotu. Vztažná adverbia je většinou možné nahradit vztažnými zájmeny beze změny významu či syntaktické funkce. Dále můžeme pozorovat tzv. předložkové vztažné věty, tedy takové, které jsou uvedeny předložkou.

Některé španělské gramatiky rozlišují ještě věty restriktivní (omezovací) a nerestriktivní.⁶ První z nich nějak omezují význam rozvíjeného podstatného jména. Jejich přítomnost je nutná pro pravdivost výpovědi, což znamená, že je nelze vynechat bez změny významu. Naopak věty nerestriktivní nijak neomezují význam podstatného jména, které rozvíjí. Můžeme je vynechat a nezměníme při tom význam výpovědi.

V češtině dělíme vztažné věty podle toho, zda je uvádí vztažné příslovce nebo vztažné zájmeno. Dále na základě vztažného zájmena či příslovce, které použijeme. První skupina je tvořena vztažnými zájmeny kdo, co. Zájmena kdo použijeme v souvislosti s osobami. Zájmena co používáme pro věci, děje a zvířata. Tato zájmena plní obecně pojmenovávací funkci. Do druhé skupiny patří zájmena který, jenž, co, jaký. Používáme je, chceme-li charakterizovat nějaký jev, předmět nebo osobu. Jejich hlavní funkce je charakterizování. Z této skupiny je nejpoužívanější vztažné zájmeno který.

Také český jazyk dělí vztažné věty na restriktivní a nerestriktivní. Jejich charakteristika je v podstatě stejná jako u tohoto typu vět ve španělštině. Ve vztažných větách restriktivních se používají ukazovací zájmena ten, ta, to, pokud se jedná o referenci určitou, tedy o delimitaci určitého konkrétního objektu. Existují také věty s referencí neurčitou, tedy vymezení objektu ve smyslu cokoli/kterýkoli mající nějakou určitou vlastnost. V tomto případě můžeme kromě ukazovacích zájmen ten, ta, to použít také zájmeno takový. Ve vztažných větách nerestriktivních těchto ukazovacích zájmen ten, ta, to a zájmena takový použít nemůžeme. Věty nerestriktivní můžeme na rozdíl od vět restriktivních vynechat, aniž by došlo ke změně významu. Restriktivní charakter věty je ve velké míře závislý na jejím kontextu.

V českém jazyce se vyskytují dva zvláštní typy vztažných vět. Jsou to tzv. nepravé věty vztažné, které jsou charakteristické tím, že dále posunují děj, neboli jej dále rozvíjejí. Nijak nerozvíjejí ani dále neurčují nominální jednotku hlavní věty. Jedná se v nich o významový vztah mezi obsahy dvou nebo více vět, které jsou spolu spojeny. Dalším řekněme zvláštním druhem vztažných vět jsou věty

---

⁶ V této práci používáme označení restriktivní/nerestriktivní ve smyslu specifikativní/explicitivní.

s důrazově vytýkací funkcí. Tyto věty slouží k vytčení jádra výpovědi, zřídka k vytčení hlediska výpovědi.

7 Lingvistický rozbor

V praktické části této diplomové práce se budeme zabývat především analýzou dvou srovnatelných textů, českého a španělského. Zjištěné výsledky budeme porovnávat s informacemi z gramatik použitých v teoretické části. Dále se v úvodu této části práce budeme stručně zabývat popisem španělského a českého jazyka a jejich stručnou charakteristikou.

7.1 Španělský jazyk - základní charakteristika

Španělština (neboli kastilština) s přibližně 400 milióny rodilých mluvčimi se řadí mezi nejrozšířenější jazyky světa. Jako úřední jazyk ji používá Španělsko a většina států Jižní a Střední Ameriky. Velmi rozšířená je také v USA a na Filipínách.

Pokud charakterizujeme nějaký jazyk, používáme více kritérií. Je to kritérium genealogické, tedy klasifikace jazyků na základě jejich genetické příbuznosti a společného původu. Výsledkem tohoto přístupu je zařazení jednotlivých jazyků do tzv. jazykových rodin, které se dále dělí na větve, skupiny či podskupiny.

Španělština patří do Indoevropské jazykové rodiny, konkrétněji do Románských jazyků, tedy k jazykům, které se vyvinuli z lidové latiny. V rámci Románských jazyků ji řadíme mezi Západorománské jazyky, přesněji mezi Iberorománské jazyky.

Dalším kritériem je kritérium morfologické, které se zabývá především formou a strukturou zkoumaného jazyka. Jedná se tedy o třídění jazyků na základě hlavních rysů jejich gramatické stavby. Románské jazyky, kromě francouzštiny a rumunštiny, stojí na půli cesty mezi typem flexivním a izolačním (analytickým, amorfním). Jmenný systém je izolační (ztráta deklinace) a slovesný systém si zachovává flexivní ráz.

Podle španělské klasifikace je španělština jazykem typu syntetický flexivní (*lengua sintética flexiva*, přesněji *lengua fusionante*), což znamená, že je pro ni charakteristické používání sufixů a prefixů, tedy vyjadřování gramatických kategorií pomocí flexe (ohýbání). Syntetické jazyky jsou charakteristické tím, že

jejich slova obsahují více morfémů. Španělština patří mezi jazyky syntetické flexivní a zároveň se v ní projevují určité rysy jazyků analytických. Analytické jazyky vyjadřují gramatické kategorie pomocí tzv. pomocných slov. V případě podstatných jmen jsou to předložky a členy. Pokud se jedná o slovesa, využívá tzv. pomocných sloves.

Co se týče syntaktického typu, je pro španělštinu typický slovosled SVO (sujeto, verbo, objeto – podmět, přísudek, předmět).

7.2 Český jazyk – základní charakteristika

Je národním jazykem Čechů a hovoří se jím na území České republiky. Tímto jazykem hovoří také početná menšina Čechů žijících v zahraničí. Češtinu jako menšinový jazyk používají lidé především v USA, Kanadě, Slovensku a Německu.

Český jazyk řadíme mezi jazyky Indoevropské. Dále jej můžeme zařadit do větve Slovanské a ještě přesněji do větve Západoslovanské.

Z hlediska morfologické klasifikace jazyků se Čeština řadí mezi jazyky flexivní. Má bohatě rozvinuté skloňování a časování, kde jediná koncovka vyjadřuje více mluvnických kategorií, například osobu, číslo, pád, čas aj. Souběžně s flexivním principem v Češtině existuje také princip analytický, pro který je typické vyjadřování gramatických funkcí dodanými pomocnými slovy, například předložkami. Dále se v češtině projevuje aglutinační typ, charakteristický hromaděním (aglutinací) afixů, především přípon, z nichž každá má jen jednu funkci a vyjadřuje tedy jen jednu gramatickou kategorii. V Češtině se tento typ jazyka projevuje především při odvozování slov předponami a příponami. Tomuto principu blízké je i používání by při tvoření podmíňovacího způsobu. Je možné pozorovat i další jazykový typ, a to introflexi. Ta se projevuje při změnách samohlásek v kmeni slova (např. vezu – vozím). Čeština se řadí k jazykům, které mají slovosled typu SVO, tedy podmět, přísudek, předmět, avšak její slovosled je značně volný a pružný. Je označován také jako slovosled proměnlivý. Jednotlivé členy ve větě nemusí být řazeny v pevně daném pořadí, což je umožněno především tím, že čeština patří mezi jazyky flexivní a používá

skloňování a časování. Můžeme tedy snadno rozpoznat co je ve větě podmět a co předmět. Toto není možné u jazyků analytických, které právě pro rozlišení těchto dvou gramatických funkcí používají pevný slovosled. Český slovosled umožňuje relativně velikou variabilitu sdělení vzhledem ke komunikačnímu cíli mluvčího či k jeho emociálnímu rozpoložení.

7.3 Předmět zkoumání

Na základě zkoumání výše uvedených španělských a českých gramatických příruček můžeme konstatovat, že španělské i české gramatiky mají víceméně stejný úhel pohledu na problematiku vztažných vět. Je zde sice značná terminologická odlišnost, avšak co se podstaty problému týče, jejich pohled je velmi podobný.

V různých gramatikách jak českých tak španělských můžeme pozorovat užší nebo širší pojetí vymezení definice vztažných vět. Co se týká užšího pojetí, shodují se španělské i české gramatiky na tom, že vztažná věta je věta, kterou uvozuje vztažné zájmeno nebo vztažné příslovce. Repertoár vztažných zájmen i vztažných příslovcí si v obou jazycích víceméně odpovídá.

V širším pojetí španělské gramatiky definují ve většině případů vztažné věty jako věty adjektivní, tedy na základě toho, jaký slovní druh vedlejší věta zastupuje. Existují i tzv. zpodstatněné vztažné věty, které se určují jako věty substantivní. Tyto věty mohou hrát roli různých větných členů, jako například funkci podmětu, přímého, nepřímého či předložkového předmětu a dalších. České gramatiky je vymezují na základě funkce větného členu, kterou vztažná vedlejší věta vykonává a jelikož můžeme tuto větu určit jako by hrála roli přívlastku, tedy větného členu, který rozvíjí podstatné jméno, označujeme tuto větu jako vedlejší větu přívlastkovou.

Na první pohled by se tedy zdálo, že každý jazyk vidí tuto problematiku odlišně, ale není tomu úplně tak. Zamyslíme-li se nad tím, jako jaký větný člen můžeme určit vztažnou větu (ve španělské tradici označovanou jako adjektivní), zjistíme, že tato vedlejší věta hraje roli přívlastku. Můžeme tedy konstatovat, že

české i španělské gramatiky mají shodný názor na to, že vztažné věty určujeme jako vedlejší věty přívlastkové.

Zde narážíme na problém, který se týká terminologie, popřípadě toho, jakým způsobem uvažujeme o tom, jak určit typ vedlejší věty. Česká gramatická tradice vychází ze stanoviska větného členu. Naopak španělská gramatická tradice vychází z hlediska slovního druhu, který vedlejší věta zastupuje. Můžeme tedy pozorovat dva různé přístupy v analyzování stejného problému. Tuto skutečnost potvrzuje i Moderní gramatika španělštiny J. Králové, J. Dubského a V. B. San Josého.

Další společnou věcí je to, že oba jazyky rozlišují věty restriktivní a nerestriktivní. Český jazyk je většinou nazývá restriktivní a nerestriktivní a španělština je označuje jako věty specifikující a explikativní. Terminologie je tedy opět odlišná. Co je však stejné, je charakteristika toho typu vět. Oba jazyky se shodují na tom, že tyto typy vět se od sebe liší sémanticky, tedy po stránce významové. Ve španělštině se odlišují i formálně, tedy co se týká jejich podoby.

V obou jazycích věta restriktivní zužuje význam antecedentu, který rozvíjí. Ve španělštině s antecedentem zároveň tvoří jeden rytmický, tedy zvukový celek, a není tedy oddělena pauzou ani graficky. Oproti tomu věta nerestriktivní dodává spíše doplňující informaci ohledně rozvíjeného antecedentu. Tuto větu můžeme v podstatě vynechat a význam věty, kterou rozvíjí, se nijak významně nezmění. Tento typ vztažné věty je ve španělštině oddělen v mluveném projevu krátkou pauzou a v psaném textu interpunkčním znaménkem, většinou čárkou. V češtině se tyto věty nijak graficky neoddělují ani neděláme pauzu.

Jelikož v češtině tyto věty nejsou formálně odlišeny, je relativně těžké je v některých případech určit. Z tohoto důvodu hraje velmi významnou roli kontext věty a také mimojazykové skutečnosti, jak píše P. Pokorná, která se problematikou vztažných vět zabývá ve své diplomové práci. Pokorná konstatuje: „Jestliže kontext, situace, v níž je příslušná výpověď realizována, i mimojazykové skutečnosti chybějí, je téměř nemožné určit, o jaký z těchto dvou typů vztažných vět se jedná. Přitom významový rozdíl je značný.”

(Vztažné věty při překladu ze španělštiny do češtiny, Pokorná P., Diplomová práce, FFUK, Praha, 2001)

Pokorná dále ohledně vztažných vět restriktivních a nerestriktivních v češtině uvádí toto: „V českých tradičních syntaxích, vycházejících z gramatické formy spojení, se oba významové typy vět (restriktivní a nerestriktivní) nerozlišují (Greppl-Karlík, 1989, s. 454). Toto rozdělení neuvádějí ani Havránek-Jedlička (1963) ani Bauer-Greppl (1980). Můžeme ho však najít již v Skladbě spisovné češtiny Greppla-Karlíka (1989) a v Greplově příruční mluvnici češtiny (1995).” Vidíme tedy, že některé české gramatiky tyto dva významově odlišné druhy vztažných vět rozlišují a jiné ne.

(Vztažné věty při překladu ze španělštiny do češtiny, Pokorná P., Diplomová práce, FFUK, Praha, 2001)

Pohled na tuto problematiku se tedy, jak můžeme pozorovat, do značné míry v obou jazycích liší v závislosti na osobním názoru autora nebo autorů, kteří gramatickou příručku zpracovávají. Není tedy jednoduché jednoznačně definovat, co je vztažná věta, jelikož pojetí toho, co lze považovat za vztažnou větu, se v jednotlivých českých i španělských gramatikách často liší. Ovšem systémová podstata tohoto typu vět je v obou jazycích do jisté míry stejná.

7.4 Zkoumaný materiál

Pro analýzu vztažných vět v češtině a ve španělštině jsme si vybrali dva žánrově i tematicky srovnatelné texty. Půjde především o statistickou analýzu. Pro naši analýzu jsme si vybrali texty stejného literárního žánru, funkčního stylu a slohového postupu. Texty jsou zároveň stejného tematického zaměření.

Jedná se o texty, které můžeme žánrově zařadit mezi turistické průvodce. Z hlediska funkčního stylu se jedná o funkční styl odborný, konkrétněji populárně naučný, jehož jednou funkcí je funkce obecně sdělná, tedy sdělení nějaké obecně platné informace. Podle mého názoru se jedná částečně i o styl publicistický, jelikož cílem turistického průvodce je předání určité informace o nějakém místě či jiné turistické zajímavosti čtenáři. Průvodce má zároveň přesvědčovací (persuasivní) funkci, jelikož jeho cílem je přesvědčit čtenáře, aby navštívil

popisované místo. Dále zde nalezneme i funkci vyzívající (apelativní), jelikož tento typ textu se snaží na adresáta, tedy čtenáře, zapůsobit do té míry, že jej přečtení článku vyzve k návštěvě prezentovaného místa. Tyto dvě funkce jsou charakteristické pro publicistický funkční styl.

V průvodcích se užívá převážně popisného slohového postupu, jenž se zabývá především popisem a charakteristikou určitého objektu, v tomto případě o popis města. Jedná se o popis jednotlivých turistických zajímavostí, historických památek a jiných zajímavostí, které se v daném městě vyskytují. Dále se v průvodcích objevuje popis jednotlivých prohlídkových tras města. Společné téma obou textů je popis určitého místa.

Žánr turistického průvodce jsme zvolili záměrně, jelikož v tomto žánru lze předpokládat relativně veliký počet vztažných vět, alespoň podle názoru autorky této práce. Tento předpoklad by měl platit pravděpodobně pro všechny jazyky obecně. Pokud totiž popisujeme nějaké turisticky zajímavé místo nebo při popisu obecně nabízí se použití vztažných vět jako ideální prostředek pro popis různých vlastností či okolností, které chceme sdělit a potřebujeme vyjádřit. Zda je tomu opravdu tak a jestli se užívání vztažných vět ve dvou různých jazycích nějak liší, to prokáže následující lingvistická analýza námi zvolených textů.

Zvolili jsme dva texty, každý o rozsahu 1000 syntaktických celků. Jedná se o texty, které jsme si již žánrově zařadili mezi turistické průvodce. Český text je průvodce Prahou. Španělský text nám přibližuje turistické zajímavosti Barcelony. První jev, který můžeme pozorovat již na první pohled je, že španělský text je co do rozsahu mnohem delší než text český. Toto je dáno tím, že španělština užívá delší souvětí, než je zvykem v češtině. Toto můžeme doložit tím, že zjistíme, kolik vět (tedy od tečky k tečce) obsahuje jedna normostrana českého a španělského textu. Dojdeme k následujícím závěrům: česká normostrana obsahuje v průměru 14,3 vět, ve španělské normostraně můžeme napočítat průměrně 6,3 vět na normostranu. Z tohoto tedy jasně vyplývá, že španělský text musí být delší.

7.5 Zkoumané jazykové jevy

Zkoumaný materiál jsme si již přiblížili. Nyní se budeme věnovat jazykovým jevům, které budeme v rámci zkoumaného materiálu, tedy českých a španělských srovnatelných textů zkoumat. Jaké jevy budeme tedy v rámci vztažných vět analyzovat? Budeme vycházet z charakteristik, na kterých se české i španělské gramatiky shodují. Budeme se tedy zabývat frekvencí, neboli četností nebo počtem, vztažných vět v českém a španělském textu. Dále nás bude zajímat frekvence vztažných vět restriktivních a nerestriktivních. Budeme zkoumat i frekvenci vztažných vět uvozených vztažným zájmenem a frekvence vztažných vět uvozených vztažným příslovcem. Bude nás zajímat také četnost jednotlivých vztažných zájmen a vztažných příslovcí ve vztažných větách se vztažným zájmenem a ve vztažných větách se vztažným příslovcem v obou studovaných textech. Zaměříme se také na to, kolik vět z celkového počtu vztažných vět jsou vztažné věty předložkové (ty, které obsahují předložku a vztažné zájmeno) a kolik je vztažných vět nepředložkových (pouze se vztažným zájmenem, bez předložky). Poslední jev, který budeme analyzovat je počet vedlejších vět vztažných jednoduchých (s tzv. jednoduchým relativem) a počet vedlejších vět vztažných složených (s tzv. složeným relativem). Naším cílem bude tedy zjistit, zda existují rozdíly ve frekvenci užívání vztažných vět a ostatních výše zmíněných jevů ve víceméně stejných textech dvou odlišných jazyků.

Frekvenci jednotlivých zkoumaných jevů může podle článku J. Králové "Frecuencia relativa de los elementos oracionales en español" (Relativní frekvence větných členů ve španělštině) z roku 2005 ovlivnit příslušný funkční styl a dominantní komunikační funkce. Z tohoto důvodu je doporučováno provádět analýzu na dvou úrovních, a to na úrovni interlingvistické a stylistické. Na úrovni interlingvistické se zabýváme analýzou relativní frekvence větných členů, které jsou obsaženy ve srovnatelných vzorcích textů ve španělštině a češtině.

Při analýze se ovšem setkáváme s problémy, které vyplývají z typologické odlišnosti obou jazyků, jak uvádí J. Králová: „Al escoger el elemento oracional como unidad del análisis se limitan las dificultades que pueden conllevar las

diferencias tipológicas entre el español y el checo, siendo en esta última mucho más marcado el carácter flexivo, que se manifiesta, entre otros rasgos, por la ausencia de la categoría del artículo y una menor frecuencia de preposiciones (cf por ejemplo Geckeler 1994).”

„Vybereme-li si jako jednotku pro analýzu větný člen, vyvstanou problémy, které mohou přinášet typologické rozdíly mezi španělštinou a češtinou, ve které je mnohem zřetelnější flexivní charakter, což se projevuje mimo jiné absencí kategorie členu y menší frekvencí předložek (cf například Geckeler 1994).

”⁷

(KRÁLOVÁ J. "Frecuencia relativa de los elementos oracionales en español". In: Las lenguas románicas: su unidad y diversidad, P. Čermák - J. Tláškal (eds.), Praha, Univerzita Karlova - Filozofická fakulta, 2005, s. 58)

Při analýze na stylistické úrovni získáme výsledky relativní frekvence větných členů obsažených ve zkoumaných textech na základě odlišností funkčního stylu a způsobu, jakým jsou předkládány informace.

J. Králová ve výše zmiňovaném článku došla k následujícím závěrům: „Los análisis antes mencionados han evidenciado que las diferencias de la frecuencia relativa de los elementos oracionales se manifiestan no sólo desde el punto de vista interlingüístico acusando características específicas para cada binomio de idiomas, sino que también varían conforme al estilo funcional y a las convenciones del respectivo género dentro de una sola comunidad lingüística y cultural.”

„Dříve zmiňované analýzy potvrdily, že rozdíly v relativní frekvenci větných členů se projevují nejen z interlingvistického hlediska, v němž se projevují typické charakteristiky pro každou dvojici jazyků, ale že se také liší vzhledem k funkčnímu stylu a normám platným pro jednotlivé funkční styly uvnitř jednoho lingvistického a kulturního společenství.”⁸

---

⁷ Překlad autorky.

⁸ Překlad autorky.

(KRÁLOVÁ J. "Frecuencia relativa de los elementos oracionales en español". In: Las lenguas románicas: su unidad y diversidad, P. Čermák - J. Tláskal (eds.), Praha, Univerzita Karlova - Filozofická fakulta, 2005, s. 63)

7.6 Vlastní analýza

Jak již bylo řečeno, jako zkoumaný materiál nám poslouží český a španělský text, který žánrově řadíme k turistickému průvodci. Naši analýzu jsme začali tím, že jsme si vyhledali dva původní, tedy nepřekladové, texty ve španělském a českém jazyce. První bylo důležité stanovit si rozsah textů, které budeme analyzovat. Věty v obou textech jsme tedy spočítali tak, aby jejich počet byl 1000 vět. Dále jsme si v obou textech určili vztažné věty a spočítali jsme je. Určení počtu vztažných vět byl náš první úkol. Druhým jevem, který jsme v textech sledovali, je poměr vztažných vět restriktivních a nerestriktivních. Posledním jevem, který jsme sledovali, je počet vztažných vět, které jsou uvozeny vztažným příslovcem a počet vět uvozených vztažným zájmenem. Výsledky naší analýzy předkládáme nejprve v přehledné tabulce.

Tabulka č. 1 – **Absolutní a relativní četnost vztažných vět podle typu věty ve španělském a českém textu (z celkového počtu vět v textu)**

Španělský text	Absolutní četnost	Relativní četnost	Český text	Absolutní	Relativní
Vztažné věty	886	88,60%	Vztažné věty	328	32,80%
Restriktivní vztažné věty	772	77,20%	Restriktivní věty	296	29,60%
Nerestriktivní vztažné věty	114	11,40%	Nerestriktivní věty	32	3,20%

Tabulka č. 2 – Absolutní a relativní četnost vztažných vět podle typu spojovacího výrazu (z celkového počtu vět v textu)

Španělský text	Absolutní četnost	Relativní četnost	Český text	Absolutní	Relativní
Vztažné zájmeno	812	81,20%	Vztažné zájmeno	266	26,60%
Vztažné příslovce	74	7,40%	Vztažné příslovce	62	6,20%

Z našeho výzkumu vyplývá, že španělština používá mnohem víc vztažných vět než je zvykem v českém jazyce. Ve španělském textu jsme napočítali 886 vztažných vět z celkového obsahu vět v textu, což bylo 1000 vět. Vyjádřeno procenty je to 88,6%. Podle názoru autora je to až překvapivě vysoké číslo, které nám říká, že ve španělštině je obvyklé používat vztažné věty v mnohem větší míře než v češtině, jelikož námi zkoumaný český text o stejném obsahu vět jako text španělský obsahuje mnohem menší počet vztažných vět, a to 328 vztažných vět z celkového počtu 1000 vět. Vyjádřeno procenty vztažné věty zaujímají 32,8% vět v textu. (tabulka č. 1)

K této skutečnosti se vyjadřuje Pokorná ve své diplomové práci takto: „K tomuto problému Levý píše (1998, s. 76 – 77) „V překladech vůbec a zvláště v překladech ze západních jazyků je nápadně mnoho vztažných vět, to proto, že vztažná věta je nejobecnější, a tedy nejpohodlnější použitelný prostředek ke spojení dvou myšlenek skloubených v originálu způsobem, jaký čeština nemá k dispozici. Nadbytek vztažných vět však dodává slohu pedantský, dřevěný charakter. Překladaťelé přitom ani nevyužívají možnosti uvolnit souvětí tím, že by místo spojení podřadného užili spojení souřadného. ” Rozvíjení jádra myšlenky připojováním vedlejších určení ve formě vět vztažných je totiž stylizačně nejméně náročné (srov. Jedlička, 1970, s. 116 – 117).”

(Vztažné věty při překladu ze španělštiny do češtiny, Pokorná P., Diplomová práce, FFUK, Praha, 2001)

Pokud se zaměříme na výskyt vztažných vět restriktivních, tedy těch, které dodávají antecedentu takovou informaci, která ho významově zužuje a je pro

smysl výpovědi nezbytná, zjistíme, že jak v českém tak ve španělském textu tento typ vztažných vět převládá. Ve španělském textu jich najdeme 772 z celkového počtu vztažných vět, což je 886. Při analýze českého textu jsme těchto restriktivních vztažných vět našli 296 z 328 celkových vztažných vět. Procentuálně vyjádřeno je to 77,2% restriktivních vztažných vět ve španělském textu a 29,6% restriktivních vztažných vět v českém textu. Jedná se o počet procent z celkového počtu vět v textu. Můžeme říci, že tyto výsledky odpovídají tomu, že ve španělském textu je celkově obsaženo více vztažných vět než v textu českém. (tabulka č. 1)

Co se týká výskytu vztažných vět nerestriktivních, tedy vět, které dodávají antecedentu pouze nějakou doplňující informaci, kterou můžeme i vynechat a smysl výpovědi zůstane víceméně stejný. Vztažných vět nerestriktivních je v obou textech poměrně málo, i když v textu španělském jich je opět více. Španělský text obsahuje 114 těchto vět, tedy vyjádřeno procenty je to 11,4% celkového obsahu vět v textu. V českém textu najdeme pouze 32 vztažných vět nerestriktivních, což tvoří 3,2% z celkového počtu vět v textu. Četnost výskytu tohoto typu vět je pravděpodobně ovlivněna tím, že pokud popisujeme nějaké turisticky zajímavé místo, tak většina informací obsažených ve vztažných větách je pro obsah výpovědi nutná a proto se v nich více používají vztažné věty restriktivní. Naopak věty nerestriktivní dodávají pouze nějakou doplňující charakteristiku předmětů, jevů atd. (tabulka č. 1)

Dalším jevem, kterým se v naší analýze zabýváme, je výskyt vztažných vět uvozených vztažným zájmenem nebo vztažným příslovcem. V obou textech převládají vztažné věty, které jsou uvozeny vztažným zájmenem. Ve španělském textu se těchto vět vyskytuje 812, tedy 81,2% z celkového počtu vztažných vět. V českém textu najdeme 266 vztažných vět uvozených vztažným zájmenem, což tvoří 26,6% vztažných vět v textu. Naopak vztažných vět uvozených vztažným příslovcem je v obou textech méně. Španělský text jich obsahuje 74, tedy 7,4% z celkového počtu vztažných vět. V českém textu jich najdeme 62, což je 6,2% vztažných vět, které jsou v textu. (tabulka č. 2)

Tyto výsledky můžeme porovnat se skutečnostmi, které uvádí ve své diplomové práci Pokorná, ovšem jedná se o literaturu uměleckou, kdyžto v našem případě odbornou. Ovšem i tak může být toto srovnání zajímavé. Pokorná píše: „Bečkovovo tvrzení, že stylistická norma češtiny v umělecké literatuře směřuje k uvolněnější a dynamičtější větné stavbě, potvrzuje do jisté míry i Nebeská (1987, s. 151). V knize věnující se kvantitativnímu popisu češtiny se ujímá problematiky souvětí, podle jejích slov jedné z nejméně prozkoumaných a statisticky nejobtížněji analyzovatelných oblastí. Nebeská zjišťuje, že v původní české umělecké literatuře je poměrně vysoká frekvence delšího souvětí (o. c., s. 154), zpravidla pak převažuje koordinační spojení (poměr využívání spojek souřadících a podřadících je 3:1)[o. c., s. 162]. Spojení vztažnými zájmeny činí pouze 15% a spojení vztažnými příslovci 3% případů.”

(Vztažné věty při překladu ze španělštiny do češtiny, Pokorná P., Diplomová práce, FFUK, Praha, 2001)

Tyto rozdíly mohou být způsobeny tím, že čeština je charakteristická sevřenější větnou stavbou. Pro češtinu je dále typická jednoduchá a přehledná větná stavba, což je způsobeno jak relativně vyšším užíváním souvětí souřadných a také používáním kratších souvětí. Španělština má naopak podle názoru autora této práce volnější větnou stavbu, můžeme v ní pozorovat velmi dlouhá souvětí, která do jisté míry činí text složitějším a ztěžují tak orientaci v něm.

Pokorná dále uvádí: „Souvětí je však, jak píše (1987, s. 148 – 149) relativně složitá strukturní jednotka, na jejíž stavbu a užití působí současně mnoho činitelů: jazykový systém, účel a oblast textu, popř. komunikativní záměr mluvčího/pisatele, povaha obsahové náplně textu a rovněž činitele subjektivní, tj. možnosti a schopnosti autora. Při statistické analýze je přitom nutné zaměřit se vždy zaměřit se na jeden až dva činitele a k ostatním pouze přihlédnout.”

(Vztažné věty při překladu ze španělštiny do češtiny, Pokorná P., Diplomová práce, FFUK, Praha, 2001)

Zařazujeme také přehled toho, jaká je četnost studovaných jevů v rámci vztažných vět.

Tabulka č. 3 – Absolutní a relativní četnost vztažných vět podle typu věty ve španělském a českém textu (z celkového počtu vztažných vět)

Španělský text	Absolutní četnost	Relativní četnost	Český text	Absolutní četnost	Relativní četnost
Restriktivní vztažné věty	772	87,1%	Restriktivní vztažné věty	296	90,2%
Nerestriktivní vztažné věty	114	12,9%	Nerestriktivní vztažné věty	32	9,8%

Z tabulky je zřejmé, že většinu vztažných vět tvoří v obou textech vztažné věty restriktivní. Konkrétně je to ve španělském textu 772 vztažných vět restriktivních, tedy 87,1% vztažných vět v textu. V českém textu najdeme 296 vztažných vět nerestriktivních, tedy 90,2% vztažných vět v textu. Vztažných vět nerestriktivních je méně, a sice 114 vět, tedy 12,9% vztažných vět ve španělském textu a 32 nerestriktivních vztažných vět, tedy 9,8% vztažných vět v českém textu.

Příklady:

Restriktivní věty:

Španělský text

Son años prósperos para una ciudad a la que el Mediterráneo parece quedársele pequeño y que empieza a ser destino de todo tipo de mercaderes, artesanos y navegantes.

Otros han encontrado en sus ilustraciones la típica imagen que gusta a todos y que con todo funciona.

La Casa Batlló, la Casa Calvet o la Casa Milá son ejemplos de las residencias que Gaudí construyó en el centro de la ciudad para familias adineradas.

Los nuevos edificios que se construían llevaban siempre por nombre el apellido de quien las encargaba.

De hecho, la famosa rumba o baile de estilo flamenco, no es en absoluto de origen andaluz como se puede pensar a primera vista.

Es un edificio entre excéntrico y original donde también destaca la figura de un dragón chino en la esquina que vigila amenazante a todo el que pasea.

Český text

Pod touto jezdeckou sochou se konaly téměř všechny důležité shromáždění, které ovlivňovaly novodobé dějiny země.

Na počátku 17. století po bitvě na Bílé hoře získali univerzitu Jezuité a ti tehdy z budovy odstranili vše, co připomínalo husitskou dobu.

Královská cesta byla trasa, kterou museli dle protokolu projít čeští panovníci v den své korunovace.

Schodištěm po boku věže se vstupuje do pater, jež poskytují krásný pohled na Karlův most a panoráma Hradčan.

V zadní části zahrady je velký bazén s rybami, v jehož středu stojí de Vriesova socha Herkula.

Divadlo bylo možná symbolicky vystavěno na místě, kde si dříve studenti blízké Karlovy Univerzity přivydělávali na živobytí krátkými hereckými výstupy.

Nerestriktivní věty

Španělský text

Este período, que suponía una nueva etapa, no durará demasiado.

Estamos en una ciudad privilegiada, que evoluciona y se reinventa sin dejar de ser siempre la misma en cualquiera de sus manifestaciones.

A los barceloneses les gusta presumir de este mercado encantador, donde muchos de sus vendedores han llegado a convertirse en auténticos personajes de la ciudad.

El mercado se mantuvo al aire libre hasta el año 1933, en que se remodeló por completo su interior manteniendo la estructura original.

Su decoración interior conserva mobiliario de gran valor y esculturas de artistas como Eusebi Arnau, que también colaboró con el arquitecto en conjuntos modernistas como el Hospital de Sant Pau.

Český text

Nejznámější z nich, která byla také několikrát zfilmována, je o již zmíněném Golemovi, umělém člověku, kterého vytvořil pražský rabín Bezael Löw.

Baroko je nejvíce zastoupeno tzv. benátskou školou: Bassano, S. Ricci, F. Guardi a Canaletti v Pohled na Temži, který je dlouhodobě zapůjčen rodinou Lobkovitzů. Můžete vidět vedle řady zajímavých děl, slavnou Dürerovu Růžencovou slavnost, která patřila do pověstných uměleckých sbírek císaře Rudolfa II. Přílehlé tržiště, které vidíte v Havelské ulici, je v těchto místech již od středověku. V samotném chóru, který nalezneme přímo před hlavním oltářem, stojí královské mauzoleum.

Tabulka č. 4 - Absolutní a relativní četnost vztažných vět podle typu spojovacího výrazu (z celkového počtu vztažných vět)

Španělský text	Absolutní četnost	Relativní četnost	Český text	Absolutní četnost	Relativní četnost
Vztažné zájmeno	812	91,7%	Vztažné zájmeno	266	81,1%
Vztažné příslovce	74	8,3%	Vztažné příslovce	62	18,9%

Pokud se zaměříme na rozdělení vztažných vět podle spojovacího výrazu, který obsahují, je na první pohled zřejmé, že naprostou většinu vztažných vět uvozují vztažná zájmena. Ve španělštině to je 91,7% vztažných vět a v češtině 81,1%. Uvozování vztažných vět vztažným příslovcem je menšinový jev. Konkrétně ve španělštině je to 8,3% vztažných vět a v češtině 18,9% vztažných vět, což je více než ve španělštině.

Příklady:

Španělský text

Otro ejemplo lo encontramos en el número 283 de la calle Mallorca, donde se encuentra el Palau Casades.

Se encuentra junto al pequeño estanque que adorna el pabellón y consigue crear un espacio un tanto romántico dentro del ambiente moderno general.

Y paralelas a los dos paseos Balmes, Aribau o Muntaner a la izquierda, y Pau Clarís, Bruc o Girona a la derecha forman un cuadrado que reúne excelentes muestras modernistas de la ciudad.

Después de visitar las exposiciones que hay en el interior del castillo y de disfrutar de las vistas que se obtienen del puerto de la ciudad, no podemos perdernos la visita a la Fundació Joan Miró.

Český text

Poslední představa divadla byla uskutečněna v roce 1920, kdy se divadlo stalo součástí scény Národního divadla.

Vedla od Vyšehradu – druhého pražského hradu, Celetnou ulicí přes Staroměstské náměstí, Karlovu ulici, Karlův most až na Pražský hrad, kde ve Svatovítské katedrále probíhala samotná korunovace budoucího panovníka.

Dne 28. 10. 1787 zde měla premiéru Mozartova opera, která už byla složena speciálně pro Prahu a o níž se říká, že její poslední party Mozart psal noc před premiérou, Don Giovanni a sám Mozart ji dirigoval u klavíru orchestru.

Část Starého města Pražského se dodnes nachází na původním středověkém půdorysu, jehož úzké uličky jsou obklopeny domy s ještě románskými sklepeními.

Tabulka č. 5 - četnost vztažných zájmen ve vztažných větách se vztažným zájmenem ve španělštině

Španělský text	Absolutní četnost	Relativní četnost
Que	798	98,3%
Quien	14	1,7%

Dvě nejčastější vztažná zájmena v analyzovaném španělském textu jsou que a quien. Vztažné zájmeno que se v textu vyskytuje 798 krát, což je 98,3% vztažných vět se vztažným zájmenem. Relativum quien je v textu obsaženo 14 krát. Tento počet představuje 1,7% vztažných vět, které jsou uvozeny vztažným zájmenem. V celém textu se vyskytují pouze tato dvě vztažná zájmena. Možné vysvětlení pro tuto skutečnost je ten, že zájmeno que můžeme považovat za vztažné zájmeno neutrální, jelikož jej můžeme použít jak pro osoby, tak pro věci. Zájmeno quien používáme pro popis osob.

Příklady:

Al hablar de todos los paseos que pueden realizarse en el barrio de Gràcia no podemos olvidar la que es su calle principal: Gran de Gràcia.

La rumba nació en Cataluña y uno de sus primeros artifices fue el maestro Gato Pérez, a quien una placa en la plaza rinde homenaje.

Tabulka č. 6 - četnost vztažných zájmen ve vztažných větách se vztažným zájmenem v češtině

Český text	Absolutní četnost	Relativní četnost
Který	185	69,5%
Jenž	58	21,8%
Co	23	8,7%

V českém textu se nejčastěji objevují vztažná zájmena který, jenž a co. Vztažné zájmeno který je v textu v počtu 185, tedy 69,5% vztažných vět se vztažným zájmenem, zájmena jenž napočítáme 58, tedy 21,8% vztažných vět se vztažným zájmenem a zájmena co nalezneme 23, což je 8,7% v rámci vztažných vět se vztažným zájmenem v textu.

Příklady:

V interiéru najdeme obraz sv. Tomáše Akvinského od Karla Škréty, jednoho z našich nejvýznamnějších barokních malířů, který je zde v kostele také pochován.

Schodištěm po boku věže se vstupuje do pater, jež poskytují krásný pohled na Karlův most a panoráma Hradčan.

Na počátku 17. století po bitvě na Bílé hoře získali univerzitu Jezuité a ti tehdy z budovy odstranili vše, co připomínalo husitskou dobu.

Tabulka č. 7 - Četnost vztažných příslovcí ve vztažných větách se vztažným příslovcem ve španělštině

Španělský text	Absolutní četnost	Relativní četnost
Donde	34	45,9%
Cuando	29	39,2%
Como	11	14,9%

Mezi nejčastěji používaná vztažná příslovce v analyzovaném španělském textu patří *donde* (kde), *cuando* (kdy) a *como* (jak). Vztažného příslovce *donde* najdeme 34 (45,9% vztažných vět se vztažným příslovcem), příslovce *cuando* je zde 29 (39,2% vztažných vět se vztažným příslovcem) a příslovce *como* najdeme 11 (14,9% vztažných vět se vztažným příslovcem).

Příklady:

En esta parte de La Rambla es donde se concentran las típicas tiendas en las que pueden adquirirse casi todo tipo de aves domésticas, por lo que, popularmente, también se conoce como Rambla dels Ocells (de los pájaros, en español).

Sus orígenes datan del siglo XVI, cuando se construyó en la ciudad para funcionar como institución de caridad.

Y es que, ser gay en la posguerra española no era algo aceptado o cotidiano como los es hoy.

Tabulka č. 8 - Četnost vztažných příslovcí ve vztažných větách se vztažným příslovcem v češtině

Český text	Absolutní četnost	Relativní četnost
Kdy	47	75,8%
Kde	7	11,3%
Odkud	4	6,5%
Jak	4	6,5%

V českém textu jsou nejčastějšími vztažnými příslovcí *kdy*, *kde*, *odkud*, *jak*. Jedná se tedy o stejný repertoár vztažných příslovcí, jako byl použit ve španělském textu. Relativum *kde* a *odkud* můžeme srovnat s *donde* (*kde*) a s *de donde* (*odkud*), které v případě španělského textu zahrnujeme do skupiny *donde*. Konkrétně číselně vyjádřeno příslovce *kdy* je zastoupeno 47 krát (75,8% vztažných vět se vztažným příslovcem), příslovce *kde* 7 krát (11,3% vztažných vět se vztažným příslovcem), příslovce *odkud* 4 krát (6,5% vztažných vět se vztažným příslovcem) a příslovce *jak* také 4 krát (6,5% vztažných vět se vztažným příslovcem).

Příklady:

Brána se původně jmenovala Horská, název Prašná dostala až v 17. století, kdy v ní byl uskladněn střelný prach.

Nejnižě je umístěna kalendářní deska, kde jsou kromě znaku města vymalována znamení zvěrokruhu a jednotlivé měsíce roku, které představují výjevy z venkovského života.

Podle legendy byla chýše, v níž bydlela v Nazaretu Panna Marie s Ježíškem, přenesena anděly do Itálie, odkud se tradice stavění svatých chýší rozšířila do celého světa.

Ve spojení s tímto náhrobkem je známa pověst, že hrabě zde byl omylem pochován za živa a po čtyřech letech, kdy byla hrobka znovu otevřena, bylo jeho tělo nalezeno v sedící poloze, jak se marně snaží otevřít poklop hrobky.

Tyto výsledky získané z analýzy obou jazyků si můžeme vysvětlit tím, že při popisu nějakého turisticky přitažlivého místa se zaměřujeme především na popis místa, proto vztažné příslovce *donde* (kde) a také udáváme detaily k časovým údajům, proto hodně používáme vztažné příslovce *cuando* (kdy). Píslovce *como* (jak) používáme především ke spojení myšlenek v textu.

Tabulka č. 9 - **Poměr předložkových a nepředložkových vztažných vět ve španělštině a češtině (z celkového počtu vztažných vět)**

Španělský text	Absolutní četnost	Relativní četnost
Předložkové vztažné věty	156	17,60%
Nepředložkové vztažné věty	730	82,40%
Český text	Absolutní četnost	Relativní četnost
Předložkové vztažné věty	29	8,80%
Nepředložkové vztažné věty	299	91,20%

Zaměříme-li se na poměr vztažných vět, které obsahují před relativem předložku ve španělském a českém textu, získáme víceméně totožné výsledky, a to, že oba texty obsahují ve velké většině vztažné věty nepředložkové. Ve španělském textu jich napočítáme 730, tedy 82,4% z celkového počtu vztažných vět a v českém textu 299, tedy 91,2% z celkového počtu vztažných vět. Předložkových vztažných vět je ve španělském textu 156 (17,6% z celkového

počtu vztažných vět) a v textu českém jich je 29 (8,8% z celkového počtu vztažných vět).

Příklady:

Španělský text

Lejos de dejar de escribir, reemprendió la actividad con más fuerza y construyó un universo poético en el que transmitió sensaciones como el amor, el deseo y la muerte.

Especialmente para la Corona de Aragón, a la que no se le permitió comerciar con las colonias americanas hasta el año 1778, casi tres siglos después del descubrimiento del llamado Nuevo Mundo.

Barcelona se llena de una generación de artistas que llevan la fantasía a su máxima expresión y para los que el único tabú es la línea recta.

Český text

V prvním patře ambitů je trezor, ve kterém je umístěna proslulá klenotnice s diamantovou monstrancí, jež je vyzdobena 6 222 vsazenými diamanty ze svatebních šatů hraběnky Kolovratové.

Po velkém požáru vídeňského Okružního divadla v 80. letech 19 století, při kterém zemřeli téměř všichni návštěvníci tohoto divadla, vyšlo v Rakousku Uhersku nařízení o zvýšení bezpečnosti divadelních budov.

Na hlavním oltáři se nachází dřevěná socha Panny Marie, vzácná památka z 15. století, o níž pověst vypravuje, že tato socha byla vždy pokládána za zázračnou, a proto ji lidé nosili všelijaké cenné dary, zlaté předměty nevyjímaje.

Tabulka č. 10 – Poměr vztažných vět jednoduchých a složených ve španělštině (z celkového počtu vztažných vět)

Španělský text	Absolutní četnost	Relativní četnost
Vztažné věty jednoduché (relativas simples)	651	73,5%
Vztažné věty složené (relativas compuestas)	235	26,5%

Posledním analyzovaným jevem, který však rozlišují pouze španělské gramatické příručky je rozdělení vztažných vět na jednoduché a složené, na základě toho, jaké relativum obsahují. Relativa složená se skládají ze dvou komponentů, a to z určitého členu a vztažného zájmena que nebo cual. Relativa jednoduchá jsou ta, která stojí samy o sobě. Z tabulky vyčteme, že v námi studovaném španělském textu převažují vztažné věty jednoduché, kterých najdeme 651 (73,5% vět z celkového počtu vztažných vět). Vztažných vět složených je zde 235, což tvoří 26,5% vět z celkového počtu vztažných vět.

Příklady:

Složené vztažné věty

Por ejemplo, la que correspondía a la fábrica de Can Saladrigas aún sigue en pie con un curioso reloj de sol en su base.

Para llegar al "centro" de la forma más cómoda se puede coger un taxi, lo que costará una media de 20 € para un trayecto que acabe, por ejemplo, en los alrededores de Plaça Catalunya.

Se pueden conseguir planos de los autobuses en las estaciones de Metro (las paradas de autobús están al aire libre), aunque algunos de los que facilitan los accesos a los puntos más turísticos de la ciudad pueden ser los siguientes: el número 6 recorre la avenida Diagonal hasta el barrio de Poble Nou, a la altura de la playa.

Jednoduché vztažné věty

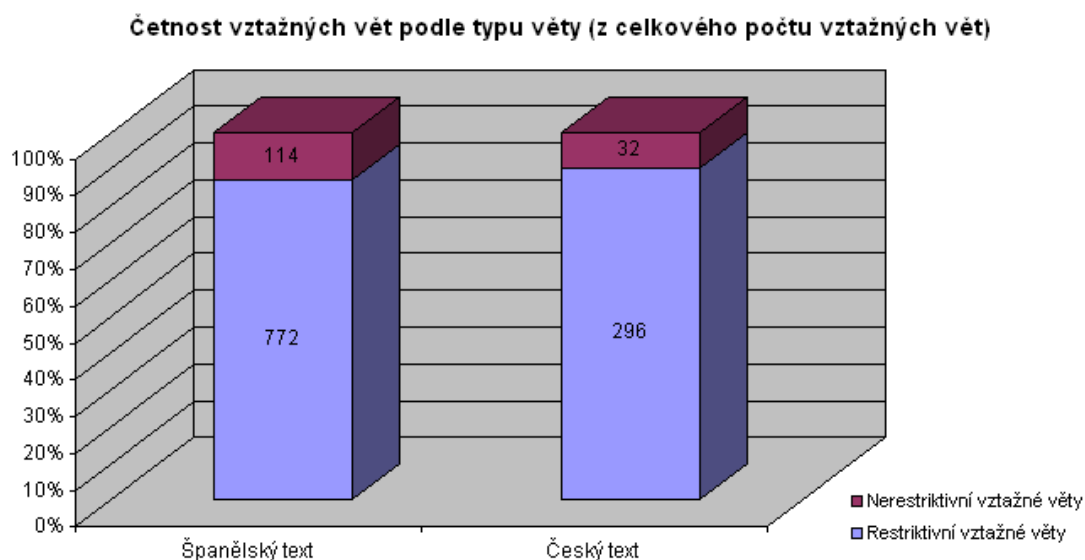
Los únicos cargos adicionales que pueden sufrirse en un taxi son por los viajes al aeropuerto, por la carga de maletas o por las esperas que se indiquen.

Actualmente, en la plaza hay una escultura de Xavier Medina-Campeny que recuerde este personaje de ficción.

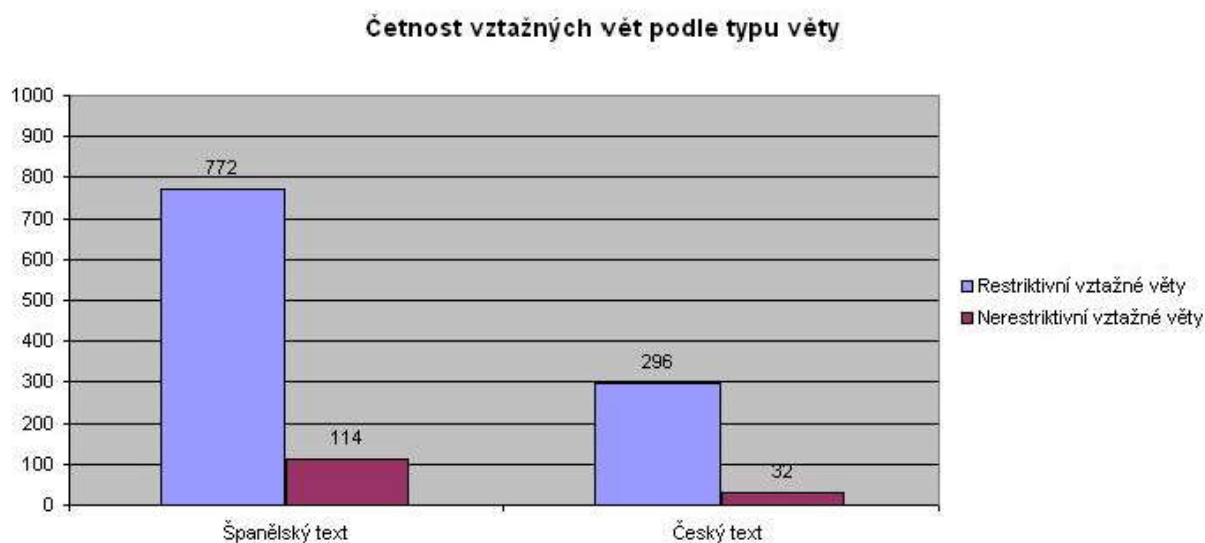
Hoy en día es una zona bastante más tranquila aunque, ocasionalmente, no faltan las citas de grupos que quieren manifestar sus ideas y eligen el lugar para hacerlo.

7.7 Shrnutí výsledků lingvistické analýzy

Graf č. 1

Graf č. 2

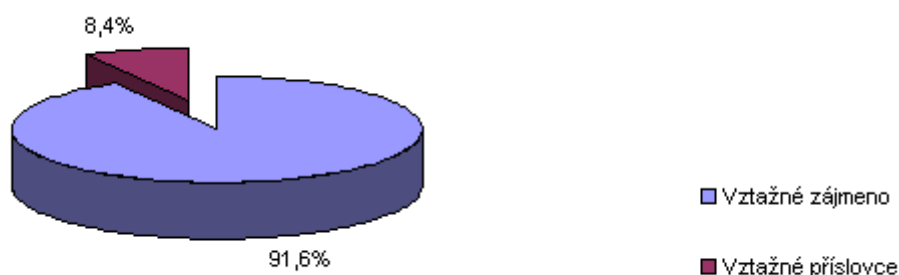

Z této analýzy vyplývá, že pokud porovnáme procentuální četnost restriktivních vztavných vět ve španělském a českém textu, vidíme relativně stejné hodnoty. Ve španělském textu vidíme 87,13% restriktivních vztavných vět a 90,24% restriktivních vztavných vět najdeme v českém textu. Téměř to samé platí pro výskyt nerestriktivních vztavných vět. Zjištěné hodnoty jsou opět porovnatelné. Ve španělském textu je 12,87% nerestriktivních vět a v textu českém 9,76%. Z druhého grafu je jasně vidět, že ve španělském textu je mnohem

více vztažných vět než v textu českém. Ovšem procentuelní zastoupení restriktivních a nerestriktivních vět je velice podobné.

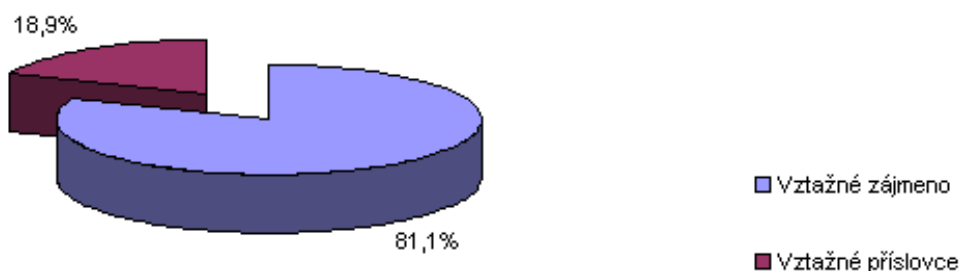
Graf č. 3

Španělský text
- procentuelní zastoupení vztažných vět podle typu spojovacího výrazu (z celkového počtu vztažných vět)

Graf č. 4

Český text
- procentuelní zastoupení vztažných vět podle typu spojovacího výrazu (z celkového počtu vztažných vět)

Pokud sledujeme výskyt vztažných vět, které jsou uvozeny vztažným zájmenem nebo vztažným příslovce, můžeme jednoznačně konstatovat, že naprostou většinu vztažných vět v obou textech tvoří věty, které uvádí vztažné zájmeno. Ve španělském textu je to 91,65% a v českém textu 81,1%. Naopak vět,

kteří mají ve svém čele vztahné příslovce, je málo, a to v obou textech. Konkrétně je to 8,35% pro španělštinu a 18,9% pro češtinu.

Graf č. 5

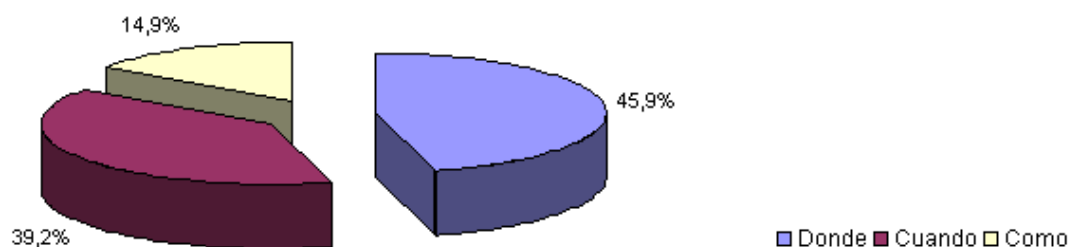

Graf č. 6

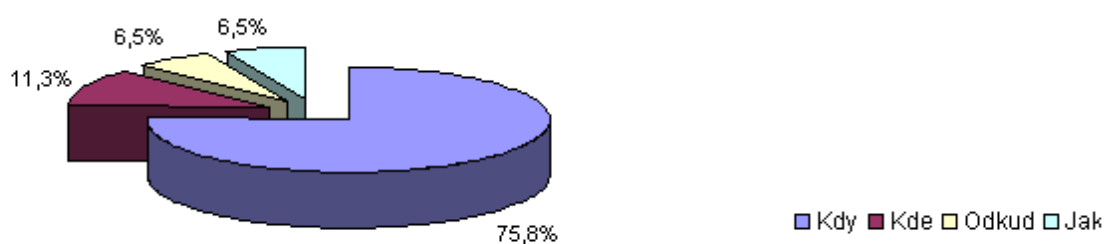
Graf č. 7

Španělský text
- procentuelní zastoupení vztažných příslovcí ve vztažných větách se vztažným příslovcem

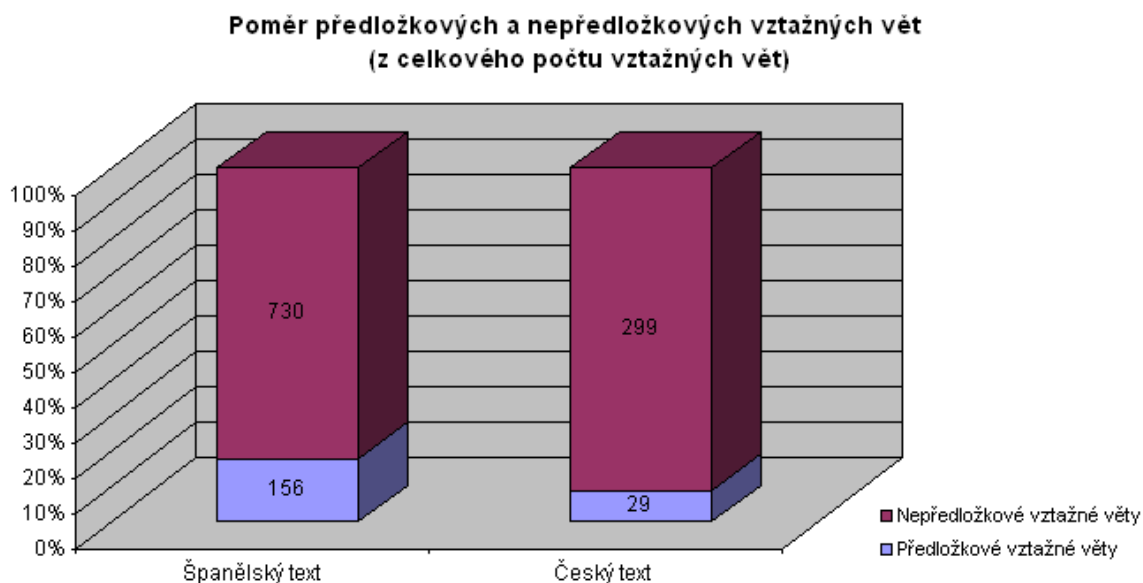
Graf č. 8

Český text
- procentuelní zastoupení vztažných zájmen ve vztažných větách se vztažným zájmenem

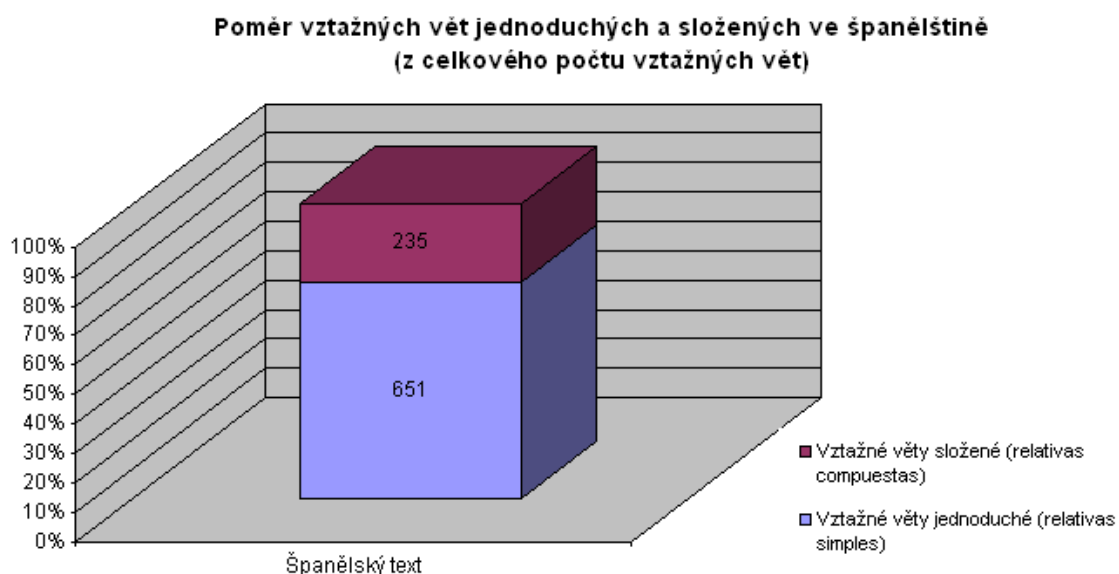
Dále jsme již v rámci vztažných vět zkoumali další jejich vybrané charakteristiky. Je to v první řadě zastoupení jednotlivých vztažných zájmen v obou textech. Opět vidíme velmi podobné výsledky. Ve španělském textu se nejvíce používají vztažná zájmena que (který/á/é) a quien (kdo). Zájmeno que tvoří 98,3% a zájmeno quien 1,7%. V českém textu můžeme pozorovat tři nejčastější vztažná zájmena, a to který (69,5%), jenž (21,8%) a co (8,7%). Dále jsme se zaměřili na zastoupení jednotlivých vztažných příslovcí. Ve španělštině převládají donde (45,9%), cuando (39,2%) a como (14,9%). V češtině se nejčastěji vyskytují vztažná příslovce kdy (75,8%), kde (11,3%), odkud (6,5%), jak (6,5%).

Graf č. 9

Pozorovali jsme také poměr vztavných vět předložkových a nepředložkových. V obou jazycích převládají nepředložkové vztavné věty. Ve španělštině je těchto vět 82,4% a v češtině 91,2%. Předložkových vztavných vět je ve španělštině 17,6% a v češtině 8,8%. Předložkových vztavných vět je ovšem více v textu španělském, konkrétně je to o polovinu více. Toto bude pravděpodobně způsobeno tím, že čeština disponuje pády, kdežto španělština pro vyjadřování pádových tvarů potřebuje předložky.

Graf č. 10

Posledním zkoumaným jevem je dělení vztažných vět na jednoduché a složené. Toto dělení se však rozlišuje pouze ve španělštině. Text tohoto jazyka obsahuje více vztažných vět jednoduchých, tedy těch, které obsahují tzv. jednoduché relativum, tedy takové, které stojí v textu samo o sobě. Těchto vět je v textu 73,5%. Složených vztažných vět, tedy těch, které obsahují tzv. složené relativum, které se skládá ze členu určitého a vztažného zájmena, je 26,5%.

Podle názoru autora nám tyto výsledky říkají, že mechanismus používání vztažných vět je v obou srovnávaných jazycích velmi podobný.

Závěr

V teoretické části, ve které jsme si kladli za cíl vymezit teoretickou definici pojmu vztažné věty, jsme došli k tomu, že vztažné věty je pojem, který není zcela jednoduché definovat. Oba jazyky mají totiž zcela jiné hledisko, ze kterého při charakteristice tohoto typu vedlejších vět vychází. Španělština zastává slovnědruhové hledisko, kdežto čeština hledisko větněčlenské. Vztažné věty můžeme vymezovat na základě užší nebo širší definice. Oba jazyky se, co se týká užší definice, shodují, že vztažné věty jsou uvozeny vztažným zájmenem nebo vztažným příslovcem. Používaná vztažná zájmena i vztažná příslovce si v obou jazycích víceméně odpovídají. Co se týká širší definice, španělština definuje ve většině případů vztažné věty jako věty adjektivní, tedy na základě toho, jaký slovní druh vedlejší věta zastupuje. České gramatiky je vymezují na základě funkce větného členu, kterou vztažná vedlejší věta vykonává a řadí je tedy mezi vedlejší věty přívlastkové, protože ve větě zastupují přívlastek.

Dalo by se říci, že každý jazyk vidí tuto problematiku odlišně, ale není tomu úplně tak. Zamyslíme-li se nad tím, jako jaký větný člen můžeme určit vztažnou větu, ve španělské tradici označovanou jako adjektivní, zjistíme, že tato vedlejší věta hraje roli přívlastku. V jádru se pohled na vztažné věty v českých i španělských gramatikách až tolik neliší. V obou jazycích je můžeme označit jako vedlejší věty přívlastkové. Nejedná se tedy o zcela odlišný pohled obou jazyků na námi sledovaný jazykový jev, ale pouze o dílčí odlišnosti v terminologii či ve způsobu nahlížení na zařazování vedlejších vět podle jejich druhů.

V praktické části, ve které jsme vycházeli z lingvistické analýzy dvou žánrově srovnatelných španělských a českých textů. Z této analýzy vyplývá, že používání vztažných vět v obou jazycích je srovnatelné. Ve většině námi zkoumaných jazykových jevů v rámci tohoto druhu vedlejších vět, jsme došli k velmi podobným závěrům.

Sledovali jsme četnost výskytu vztažných vět v českém a španělském textu a z této analýzy je zřejmé, že španělština používá mnohem více vztažných vět než čeština, což může být způsobeno inklinováním španělštiny k používání většího množství vztažných vět, jako prostředku pro spojování myšlenek, které chceme

vyjádřit. V dalších podrobnějších charakteristikách vztažných vět nacházíme téměř stejné výsledky v obou jazycích. V obou jazycích převládají, co se týká typu vztažné věty, vztažné věty restriktivní nad větami nerestriktivními. Zabývali jsme se i četností výskytu vztažných vět předložkových a nepředložkových. Opět můžeme pozorovat velmi podobné závěry, a sice v obou jazycích dominují vztažné věty nepředložkové nad předložkovými. Ovšem ve španělském textu jich je mnohem více z důvodu častějšího používání předložek, které španělština využívá pro vyjadřování pádových tvarů, jelikož jimi nedisponuje. Posledním jevem, který jsme zkoumali ve španělském textu (čeština toto dělení vztažných vět nemá, je četnost vztažných vět jednoduchých a složených (obsahujících složené relativum, které se skládá ze členu určitého a vztažného zájmena). Převládají vztažné věty jednoduché, tedy takové, v nichž stojí spojovací výraz, relativum, sám o sobě.

Zajímáme-li se o spojovací výraz, který je ve vztažných větách použit, dominují vztažné věty uvozené vztažným zájmenem, a to opět v obou jazycích. Vztažných vět, v jejichž čele stojí vztažné příslovce je tedy v češtině i ve španělštině méně. Ve španělštině se nejvíce používají vztažná zájmena *que* (který) a *quien* (kdo) a podobně je tomu i v českém textu, kde se nejvíce vyskytují vztažná zájmena *který*, *jenž* a *co*. Mezi nejčastěji používaná vztažná příslovce ve španělštině se řadí *donde* (kde), *cunado* (kdy) a *como* (jak). V češtině s nejvyšší frekvencí užíváme vztažná příslovce *kdy*, *kde*, *odkud* a *jak*.

Na základě prostudovaných gramatických příruček jak španělského, tak českého jazyka můžeme říci, že z teoretického hlediska je do jisté míry problematické vyřknout vyčerpávající definici pojmu vztažná věta. Oba sledované jazyky mají svůj vlastní způsob nahlížení na tento typ vedlejších vět, který vyplývá především z odlišných gramatických tradic obou jazyků. Z provedené analýzy španělského a českého textu vyplývá, že způsob užívání vztažných vět je do jisté míry podobný, i když existují drobné odlišnosti, které vyplývají z genealogické, morfologické, syntaktické i stylistické odlišnosti češtiny a španělštiny.

Resumé

V této diplomové práci se věnujeme porovnání dvou jazykových jevů ve dvou různých jazycích, v češtině a ve španělštině. Tato práce se zabývá vztažnými větami z velké části z hlediska jejich pojmového vymezení ve španělských a českých gramatikách. Toto je úkol teoretické části práce. Praktická část je věnována především lingvistické analýze studovaného jazykového jevu ve dvou tematicky a žánrově srovnatelných španělských a českých textech.

Teoretická část je rozdělena do 6 kapitol, ve kterých se autorka snaží nastínit to, jak na vedlejší věty vztažné nahlíží španělské a české gramatiky, oba přístupy porovnat a zobecnit je, což se ukáže relativně komplikované, jelikož oba jazyky vycházejí z jiného úhlu pohledu na tento problém. Není tedy tak jednoduché jednoznačně vymezit, co je to tedy vztažná věta.

V první kapitole se zbýváme charakteristikou vztažných vět ve španělštině. Kapitola je rozdělena do 4 podkapitol, které odpovídají čtyřem zvoleným španělským gramatikám. Jako základ pro definici vztažných vět jsme si vybrali čtyři španělské gramatiky, a to Gramática de la Lengua Española Emilia Alarcose Lloracha, Gramática Española F. M. Marína, F. J. Satorre Grau a M. L. Viejo Sánchézové, Gramática Didáctica del Español Leonarda Gómeze Torregy a Nueva gramática de la lengua española Španělské královské akademie. Předkládáme teoretické vymezení vztažných vět, které vychází z každé jednotlivé španělské gramatické příručky a doplňujeme jej příklady, které jsou v nich použity, aby bylo vysvětlení pojmu správně pochopeno.

Z této kapitoly vyplývají následující závěry: Španělské gramatiky nazývají vztažné věty ve většině případů adjektivní věty (oraciones adjetivas) nebo také vztažné věty (oraciones de relativo). Ovšem převládá název adjektivní věty, a to především proto, že ve větě vykonávají stejnou funkci jako přídavná jména, tedy rozvíjí nějaké podstatné jméno nebo jeho ekvivalent. Vztažné věty rozvíjí také podstatné jméno nebo jeho ekvivalent, který nazýváme antecedent. Dále je pro ně charakteristický spojovací výraz, který jim předchází. Jsou to buď vztažná zájmena *que*, *cual* (*la cual*, *los cuales*, *las cuales*, *lo cual*), *cuyo*, *quien* nebo vztažná příslovce *donde*, *como*, *cuando* a *cuanto*. Vztažné zájmeno či

příslovce je, co se jeho polohy ve větě týká umístěno vždy za výrazem (antecedentem), který rozvíjí, čímž se adjektivní věty značně liší od přídavného jména, které může stát jak před podstatným jménem, které rozvíjí, tak i za ním. Vztažné zájmeno či adverbium vykonávají funkci charakteristickou pro podřadné spojky vedlejších vět a podřizuje tedy vedlejší větu adjektivní větě hlavní, má také funkci podmětu či předmětu ve vedlejší větě a má také anaforickou úlohu, která umožňuje sémantickou interpretaci vedlejší věty ve vztahu k nominální skupině, jíž je součástí. Každá vztažná/adjektivní vedlejší věta musí mít zřejmý antecedent, který je podstatné jméno či nominální skupina, ale také to může být zájmeno, některá zájmenná adverbia nebo dokonce celá věta. Antecedent může být i nevyjádřený, musí být ovšem zjistitelný z kontextu věty. Tyto věty se nazývají vztažné věty volné. Jedná se o zpodstatněné vztažné věty, které mohou vykonávat funkce, které jsou typické pro podstatné jméno. Mohou tedy být v roli podmětu, předmětu či přívlastku. Vztažné věty, které mají antecedent vyjádřený, se dělí do dvou skupin. První skupinou jsou vztažné věty specifikací/determinativní /restriktivní, pro které je charakteristické to, že určitým způsobem omezují informaci, na kterou odkazuje antecedent. Tato informace je nutná pro správnou interpretaci výpovědi a nemůžeme ji proto vynechat bez změny významu. S antecedentem tvoří jeden zvukový a významový celek. Neodděluje se tedy ani pauzou ani interpunkčními znaménky. Do druhé skupiny patří vztažné věty explikativní/nerestriktivní, které dodávají nějakou doplňující informaci, která význam výpovědi pouze doplňuje. Tuto větu můžeme vynechat a význam výpovědi zůstane víceméně stejný. Tyto věty jsou v textu odděleny čárkou a v mluvené řeči pauzou. Vztažné věty se dělí také na předložkové (relativum s předložkou a členem určitým) a nepředložkové (samotné relativum). Některé gramatiky rozlišují také vztažné věty jednoduché a složené, které obsahují dva komponenty, určitý člen a vztažné zájmeno que nebo cual.

Druhá kapitola se věnuje tomu, jak tuto problematiku zobrazují české učebnice španělštiny. Jako podklad pro tuto kapitolu jsme použili učebnici španělštiny Fiesta 3, Mluvnici současné španělštiny, Moderní gramatiku španělštiny a skripta Jihočeské univerzity Gramática de la lengua española,

segunda parte sintaxis. Ve třetí kapitole shrnujeme španělský přístup k definici vztažných vět.

Ve čtvrté kapitole definujeme vztažné věty v rámci českého jazyka a používáme Skladbu spisovné češtiny Miroslava Grepla a Petra Karlíka, Českou mluvnici Bohuslava Havránka a Aloise Jedličky a Encyklopedický slovník češtiny. České gramatiky označují jako vztažné věty primárně vedlejší věty, které uvádí vztažné zájmeno nebo vztažné příslovce. Vztažné věty jsou nazývány větami přívlastkovými, díky tomu, že plní funkci přívlastku. Rozvíjí podstatná jména, zájmena a zpodstatnělá přídavná jména a stojí hned za jejich řídicím podstatným jménem nebo jeho ekvivalentem. Vztažná zájmena jsou: kdo, co, jaký, který, čím, jenž a vztažná příslovce kde, kam, kdy, odkud, kudy, odkdy. Čeština dělí vztažné věty do dvou základních skupin. Do první skupiny patří věty restriktivní, které mají téměř shodné charakteristiky s vztažnými větami specifikacími, s tím rozdílem, že v češtině jsou vždy odděleny čárkou v psaném jazyce a pauzou v mluvené řeči. Do druhé skupiny řadíme věty nerestriktivní, které jsou do značné míry totožné se vztažnými větami explikativními. Specifickým jevem v češtině jsou nepravé věty vztažné, které nerozvíjejí antecedent, ale naopak dále rozvíjejí děj. Dále se vyskytují i vztažné věty s důrazově výtýkáací funkcí, které slouží k vytčení jádra výpovědi, zřídka k vytčení hlediska výpovědi. V páté kapitole se věnujeme shrnutí gramatických charakteristik vztažných vět v češtině. A v kapitole šesté srovnáváme pojetí vztažných vět v češtině a ve španělštině.

Od sedmé kapitoly se zabýváme praktickou částí diplomové práce. Sedmá kapitola je věnována základní charakteristice češtiny a španělštiny, což se týká zařazení do jazykových rodin a morfologického a syntaktického typu jazyka.

V osmé kapitole se zabýváme detaily vlastní lingvistické analýzy. Jako zkoumaný materiál jsme si vybrali český a španělský text o obsahu 1000 vět. Žánrově se jedná o turistického průvodce. Z hlediska funkčního stylu se jedná o odborný funkční styl s prvky stylu publicistického. V obou textech se uplatňuje popisný slohový postup.

Z praktické části vyplývá, že přístup ke vztažným větám je v obou jazycích v zásadě velmi podobný, i když existují určité rozdíly. Je zřejmé, že španělština používá mnohem více vztažných vět. V obou jazycích převládají, co se týká typu vztažné věty, vztažné věty restriktivní nad větami nerestriktivními. Zaměřili jsme se také na poměr vztažných vět předložkových a nepředložkových a z našeho výzkumu je patrné, že v obou jazycích převládají vztažné věty nepředložkové. Ve španělštině je ovšem výskyt vět předložkových ovlivněn absencí pádů, a to tak, že španělština používá více předložek, aby mohla vyjádřit pádové tvary. V textu je tedy z tohoto důvodu obsaženo více předložkových vztažných vět. Ve španělštině jsme se zabývali také identifikací vztažných vět jednoduchých a složených, v nichž je obsaženo relativum a určitý člen. Převládají vztažné věty jednoduché.

Co se týká spojovacího výrazu, převažují vztažné věty uvozené vztažným zájmenem nad těmi se vztažným příslovcem, konkrétně nejčastěji je ve španělštině *que* (který), *quien* (kdo) a *donde* (kde), *cunado* (kdy), *como* (jak) a v češtině *který*, *jenž*, *co* a *kdy*, *kde*, *odkud* a *jak*.

Čeština i španělština mají vlastní způsob nahlížení na tento typ vedlejších vět, který je ovlivněn především odlišnými gramatickými tradicemi obou jazyků. Avšak, co se týká způsobu, jakým se vztažné věty dělí (alespoň mluvíme-li o základním dělení) a používají, můžeme říci, že se jedná o velmi podobný princip.

Resumen

En esta tesis nos dedicamos al análisis comparativo de dos fenómenos lingüísticos en dos lenguas distintas, el español y el checo. La mayor parte de este estudio trata sobre las oraciones subordinadas de relativo y es abordado bajo el criterio de su determinación terminológica en las gramáticas checas y españolas. Esta es la misión de la parte teórica de la tesis. Por otra parte, la vertiente práctica está dedicada sobre todo al análisis lingüístico de un texto español y otro checo que tienen el tema y el género similar.

La parte teórica está dividida en VI capítulos en los que la autora intenta esbozar cómo las gramáticas españolas y checas comprenden las oraciones subordinadas de relativo; también intenta comparar ambas actitudes y generalizarlas, una cuestión que resulta relativamente complicada porque ambas lenguas poseen paradigmas diferentes respecto a esa cuestión; por lo tanto, no es fácil determinar qué es la oración de relativo.

En el primer capítulo nos ocupamos de caracterizar las oraciones de relativo en español. Este está dividido en cuatro subcapítulos que corresponden a cuatro gramáticas españolas. Como base para la definición de oraciones de relativo hemos elegido estas cuatro gramáticas españolas: *Gramática de la Lengua Española* de Emilio Alarcos Llorach, *Gramática Española* de F. M. Marín, F. J. Satorre Grau y M. L. Viejo Sánchez, *Gramática Didáctica del Español* de Leonard Gómez Torrego y, finalmente, *Nueva gramática de la lengua española* de Real Academia Española. Presentamos una explicación teórica de las oraciones subordinadas de relativo partiendo de cada una de las gramáticas españolas y añadimos ejemplos que se utilizan para que la explicación sea comprendida correctamente.

De esta parte surgen los resultados siguientes: las gramáticas españolas llaman a este tipo de construcciones sintácticas oraciones relativas o de adjetivo. Pero prevalece el término oraciones adjetivas porque en la oración desempeñan la función de adjetivos que es desarrollar un sustantivo o su equivalente. Las oraciones relativas también poseen un sustantivo o su equivalente que se

denomina antecedente. Otra característica de este tipo de construcciones son los conectores que van antes del antecedente. Estos conectores pueden ser: los pronombres relativos *que, cual (la cual, los cuales, las cuales, lo cual), cuyo, quien* o los adverbios relativos *donde, como, cuando, cuanto*. Cuando hablamos de su posición en la oración suele situarse después del antecedente.

Los pronombres o adverbios relativos desempeñan la función de subordinar la oración de relativo con la oración principal. Una cuestión interesante es que estos pronombres relativos tienen la capacidad de ejercer una función sintáctica en sí mismos, por ejemplo: la función de sujeto u objeto en la oración subordinada y, además, tiene la función anafórica que nos facilita la interpretación semántica de la oración subordinada en relación con el grupo nominal de la que forma parte. Cada oración subordinada adjetiva (o de relativo) tiene que tener un antecedente que suele ser un sustantivo o un grupo nominal, pero puede ser pronombre, pronombre adverbial o, incluso, toda una oración que toda ella responda o haga la función de sustantivo en sí misma. El antecedente puede ser también implícito pero tiene que ser identificable en el contexto de la frase. En estas oraciones nombramos las oraciones *relativas libres*; son las oraciones relativas sustantivadas que pueden desempeñar las funciones típicas para los sustantivos y también pueden desempeñar el papel de sujeto, objeto o atributo.

Las oraciones *relativas con antecedente explícito* se dividen en dos grupos: El primer grupo son las oraciones *relativas especificativas, determinativas o restrictivas* para las que es característico que restringan la información a la que hace referencia el antecedente. Esta información es importante para la interpretación correcta del enunciado y no la podemos omitir sin el cambio de significado. Forman un grupo fónico y significativo con el antecedente. No las separamos ni por una pausa ni por los signos de puntuación en la oración.

Al segundo grupo pertenecen las oraciones *relativas explicativas no restrictivas* que traen una información adicional que sólo complementa el significado del enunciado. Esta oración se puede omitir y el significado permanece. Estas oraciones son en el texto separadas por comas y en lengua hablada por pausa.

En las oraciones relativas distinguimos también las oraciones *relativas preposicionales* (el relativo con el artículo determinado y con preposición) y las oraciones *relativas sin preposición* (solo el relativo). Algunas gramáticas distinguen también las oraciones *relativas simples* y *compuestas* que contienen dos componentes, el artículo determinado y pronombre relativo *que* o *cual*.

El capítulo segundo está dedicado a cómo las gramáticas tanto del español como del checo tratan este tipo de construcciones. Como base para este capítulo hemos utilizado el libro de texto Fiesta 3, la *Gramática del Español Actual, Gramática Moderna del Español* y libro de texto de la Universidad del Sur de Bohemia - *Gramática de la Lengua Española*, segunda parte sintáxis. En el tercer capítulo resumimos la postura de la gramática española respecto a la definición de las oraciones relativas.

En el cuarto capítulo definimos las oraciones relativas de la lengua checa y utilizamos *Sintaxis del checo* de M. Grepl y P. Karlík, *Gramática Checa* de B. Havránek y A. Jedlička y *Diccionario Enciclopédico del Checo*. Las gramáticas checas designan a las oraciones relativas como aquellas oraciones subordinadas que van precedidas de un pronombre o adverbio relativo. Las oraciones relativas están denominadas como las oraciones atributivas gracias a su función de atributo. Desarrollan los sustantivos, pronombres y adjetivos sustantivados y en la oración van inmediatamente después del nombre o su equivalente que desarrollan. Los pronombres relativos son: *kdo* (quien) , *co* (que), *jaký* (que, cual), *který* (que), *čí* (de quien), *jenž* (el que, cual); y los adverbios relativos son: *kde* (donde), *kam* (a donde), *kdy* (cuando), *odkud* (de donde), *kudy* (por donde) y *odkdy* (desde cuando).

La gramática checa divide en dos grupos básicos las oraciones relativas; al primer grupo pertenecen las oraciones *restrictivas* que tienen casi las mismas características como las oraciones *especificativas* con la única diferencia que en la lengua checa estas oraciones van siempre separadas por el signo ortográfico de la coma (,) en el texto escrito y por pausa en la lengua hablada. Al segundo grupo pertenecen las oraciones *no restrictivas* que son, hasta cierto punto, iguales que las oraciones *explicativas*. Un fenómeno especial en la gramática checa son las

oraciones relativas *impropias* que no desarrollan el antecedente sino desarrollan el tema de la oración sobre el que se podría hacer otro trabajo de investigación comparativa.

El capítulo cinco está dedicado al resumen de las características gramáticas de las oraciones relativas en checo y en el capítulo seis comparamos cómo trata la gramática checa y la española las oraciones relativas. Desde el capítulo siete nos dedicamos a la parte práctica de esta tesis. Este capítulo define el checo y el español desde el punto de vista de su clasificación en las familias lingüísticas y según el tipo morfológico y sintáctico de la lengua.

El capítulo ocho trata de detalles del análisis lingüístico. Como material para el análisis hemos elegido un texto español y checo de los que cada uno contiene 1000 oraciones. El texto es una guía turística. Se trata de un estilo funcional técnico con rasgos de un texto periodístico; en ambos casos es un método estilístico descriptivo.

Desde la parte práctica nos percatamos de que la postura hacia las oraciones relativas es muy similar en ambas lenguas aunque existen ciertas diferencias. Está claro que el español usa las oraciones relativas con mucha más frecuencia que el checo; sin embargo, en ambas lenguas, respecto al tipo de oración relativa, prevalecen las oraciones *relativas restrictivas* sobre las *no restrictivas*. Por otra parte, hemos trabajado también la frecuencia de las oraciones *relativas preposicionales* y *no preposicionales*, y a raíz de nuestro análisis se deduce que en ambas lenguas prevalecen las oraciones *relativas no preposicionales*. En el español la aparición de las oraciones *relativas preposicionales* está influido por la ausencia de la flexión casual (los casos en español se perdieron con el paso del latín a las primeras lenguas romances) y por eso el español utiliza las preposiciones más que el checo para poder expresar los casos. Por eso, en el texto español podemos encontrar más oraciones *relativas preposicionales*. En el texto español hemos analizado también la aparición de las oraciones *relativa simples* y *compuestas* en las que está el relativo y artículo definido. Finalmente, se aprecia que en este corpus las oraciones *relativas simples* son predominantes.

Respecto a las conjunciones, prevalecen las oraciones encabezadas por los pronombres relativos sobre los adverbios relativos, en concreto en español los más utilizados son: *que, quien, donde, cuando y como*; por otra parte, en checo son: *který* (que), *jenž* (el que, cual), *co* (que) *a kdy* (cuando), *kde* (donde), *odkud* (de donde) y *jak* (como).

Cada una de las lenguas tiene su propia manera de opinar sobre este tipo de oraciones subordinadas que están influidas por las tradiciones gramaticales de ambas lenguas. No obstante, respecto a la manera en cómo se clasifican las oraciones relativas (por lo menos la clasificación básica) y cómo se usan, podemos decir que ambas poseen un criterio similar.

Seznam použité literatury

- Alarcos Llorach E., *Gramática de la lengua española*, RAE, Colección Nebrija y Bello, Espasa, Madrid, 1994
- Bečka J., *Česká stylistika*, Academia, 1992
- Čermák F., *Jazyk a jazykověda (přehled a slovník)*, Čermák F., Česká typografie, Praha, 1997
- Černý J., *Úvod do studia jazyka*, Rubico, Olomouc, 1998
- Domínguez P., Bazo P., *Claves del Español, Gramática práctica*, Gráfica Internacional, Madrid, 1994
- Grepl M., Karlík P., *Skladba spisovné češtiny*, SPN, Praha, 1986
- Hamplová S., *Stručná mluvnice španělštiny*, Academia, Praha, 1996
- Havránek B., Jedlička A., *Česká mluvnice*, SPN, Praha, 1981
- Houštická E., *Španělština v testech*, LEDA, Praha, 1997
- Chloupek J. a kol., *Stylistika češtiny*, Chloupek J. a kol., SPN, Praha, 1991
- Kolektiv autorů Ústavu českého jazyka Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, *Příruční mluvnice češtiny*, Lidové noviny, Praha, 1995
- Kolektiv autorů, *Encyklopedický slovník češtiny*, Nakladatelství Lidové noviny, Brno, 2002
- Králová J., Krbcová M., Hrubá H., P. CH. Gil, *Fiesta 3*, Králová J., Krbcová M., Hrubá H., P. CH. Gil, Fraus, Plzeň, 2003
- Maciková O., Mlýnková L., *Velká španělská gramatika*, CPress, Brno, 2010
- Marín F. M., Grau Satorre F. J., Sánchez Viejo M. L., *Gramática española*, Editorial síntesis, Madrid, 1999
- Pavličková A., *Gramática de la lengua española – segunda parte sintaxis*, PFJCU, České Budějovice, 1993
- Pokorná P., *Vztažné věty při překladu ze španělštiny do češtiny*, Pokorná P., Diplomová práce, FFUK, Praha, 2001
- Real Academia Española, *Nueva gramática de la lengua española – sintaxis II*, Espasa, Madrid, 2009
- San José V. B., Dubský J., Králová J., *Moderní gramatika španělštiny*, San José V. B., Dubský J., Králová J., Fraus, Plzeň, 1999
- Styblík V., Čechová M., Hauser P., Hošnová E., *Základní mluvnice českého jazyka*, SPN, Praha, 2004
- Torrego Gomez L., *Gramática didáctica del Español*, Ediciones SM, Madrid, 1997
- Zavadil B., Čermák P., *Mluvnice současné španělštiny, Lingvisticky interpretační přístup*, Karolinum, Univerzita Karlova v Praze, 2010
- Zavadil B., Čermák P., *Sintaxis del español actual*, Karolinum, Praha, 2008

Sborníky a časopisy

- DUBSKÝ J. (1993): *Medios léxico-gramaticales de comunicación*. IN: *Linguistica Pragensia*, 1, 1-7.
- FERNÁNDEZ ANTOLLÍN M. - LÓPEZ ARROYO B. - DE FELIPE BOTO, R. (2006): "Contrasting the rethoric of abstracts". In: *Hieronymus Complutensis*, 12, págs. 85-10.
- FERRARI, A. (1998): *Estereotipos lingüísticos y traducción*. IN: *Hieronymus Complutensis*. 6-7. 1998, 25-24.
- GARCÍA BRAVO P. (2005/2006): "La reproducción de *Zwillingsormeln* en español: Un ejemplo de multiculturalidad y traducción". In: *Hieronymus Complutensis*, 12, págs. 25-34.
- KRÁLOVÁ J. (2005): "Frecuencia relativa de los elementos oracionales en español". In: *Las lenguas románicas: su unidad y diversidad*, P. Čermák - J. Tláskal (eds.), Praha, Univerzita Karlova - Filozofická fakulta.
- MARTINO ALBA P. (2005/2006): "Exposiciones internacionales de arte: estudio traductológico". In: *Hieronymus Complutensis*, 12, págs. 35 - 50.
- ÑÍQUEZ BERNAL A. (2005/2006): "Soluciones aportadas por la traductología y la lingüística aplicada ante el reto actual de la traducción de textos científico-técnicos profesionales y académicos". IN: *Hieronymus Complutensis*, 12, págs. 15 - 24.
- SÁNCHEZ NIETO M. T. (2006): "Publicidad, vitivinicultura y traducción: estudio contrastivo de bodegas españolas y alemanas." *Hieronymus Complutensis*, 12, págs. 125 - 154.

Materiál pro lingvistickou analýzu

www.takeoffguides.com – Guía de Barcelona, Merche Gallego
www.praguecityline.cz – Průvodce Prahou